

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Měnová integrace v Africe

The Monetary Integration in Africa

Student: Bc. Vlastimil Koudelka

Vedoucí diplomové práce: Ing. Karel Hlaváček, Ph.D.

Ostrava 2011

„Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracoval samostatně.“

V Ostravě 28. dubna 2011

.....

Bc. Vlastimil Koudelka

Děkuji vedoucímu diplomové práce, Ing. Karlu Hlaváčkovi, Ph.D., za cenné rady a připomínky v průběhu vypracovávání diplomové práce.

OBSAH

1	Úvod.....	1
2	Teorie měnové integrace.....	3
2.1	Ekonomická integrace.....	3
2.2	Definice měnové unie.....	4
2.3	Teorie optimální měnové oblasti (OCA).....	4
2.3.1	Tradiční přístup.....	5
2.3.2	Nová teorie.....	13
2.4	Náklady a výnosy členství v měnové unii.....	15
2.4.1	Náklady členství.....	15
2.4.2	Výnosy členství.....	17
2.5	Dílčí závěr.....	18
3	Ekonomická a měnová integrace v Africe.....	19
3.1	Integrační procesy v celoafrickém měřítku.....	19
3.2	Integrační snahy v oblasti střední a západní Afriky.....	20
3.2.1	Oblast bývalých francouzských kolonií.....	21
3.2.2	Oblast bývalých anglických kolonií.....	22
3.3	Důležitá integrační seskupení v oblasti střední a západní Afriky.....	23
3.3.1	ECOWAS.....	23
3.3.2	CEMAC.....	24
3.3.3	WAEMU.....	25
3.4	Historický vývoj Zóny CFA franku.....	26
3.4.1	Vývoj 50. a 60 let.....	27
3.4.2	Vývoj v 70. letech a krize let 80.....	28
3.4.3	Cesta z krize v 90. letech.....	29
3.4.4	OHADA.....	30
3.4.5	Vývoj do současnosti.....	31
3.5	Centrální banky BCEAC a BCEAO.....	32
3.6	Dílčí závěr.....	34
4	Komparace zemí CFA franku z pohledu dopadu používání společné měny.....	35
4.1	Ekonomická úroveň zemí CFA franku.....	35
4.1.1	Korelace hospodářských cyklů uvnitř Zóny CFA franku.....	35

4.1.2	HDP na osobu.....	36
4.1.3	Meziroční růst HDP.....	38
4.2	Obchod mezi státy CFA franku	39
4.3	Inflace	41
4.4	Pohyb pracovních sil.....	43
4.5	Pohyb kapitálu	45
4.6	Nezaměstnanost	47
4.7	Diverzifikace produkce v členských státech CFA franku.....	48
4.8	Podobnost zaměření ekonomik	50
4.9	Fiskální politika v zemích CFA franku.....	51
4.9.1	Deficity veřejných rozpočtů	51
4.9.2	Vládní dluh k HDP	52
4.10	Vyhodnocení výsledků výzkumu.....	53
4.10.1	Ekonomická úroveň a korelace hospodářských cyklů.....	53
4.10.2	Inflace a reálný měnový kurz	53
4.10.3	Vzájemný obchod mezi státy Zóny CFA franku.....	54
4.10.4	Mobilita pracovních sil a kapitálu	54
4.10.5	Míra nezaměstnanosti	55
4.10.6	Diverzifikace produkce a podobnost zaměření produkce.....	55
4.10.7	Fiskální politika	55
4.11	Dílčí závěr.....	56
5	Závěr.....	57
	Seznam použité literatury.....	60
	Seznam zkratk	
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
	Seznam příloh	

1 Úvod

Pokud hovoříme o integraci, ať už ekonomické, měnové či jiné, většinou nám jako první na mysl vyvstane Evropská unie, její instituce, členské země, nebo Evropská měnová unie, která je součástí EU. Integračních seskupení však existuje po celém světě několik desítek a vyznat se v množství názvů či zkratk, které skrývají konkrétní uskupení, není lehké. V počtu integračních seskupení bývá jako kontinent s jejich nejvyšším výskytem uváděna Afrika. V jejím rámci lze nalézt několik celních zón, pásem volného obchodu, měnových unií a dalších integračních seskupení v různém stádiu vývoje. Jednotlivé státy mohou být spojeny nejen svou geografickou blízkostí, ale také často podobnou historií, dotčenou koloniální minulostí Afriky. Pozůstatkem z koloniálních dob může být například jazyk, který je společný pro země, které spolu mohou snáze vytvořit integrační seskupení. Takovým seskupením je například měnová unie čtrnácti států, které platí tzv. CFA frankem a většina z nich jsou bývalé francouzské kolonie. Seskupení je doplněno jednou kdysi španělskou a jednou portugalskou kolonií.

Cílem diplomové práce je zjistit, zda země, které používají CFA frank, splňují předpoklady pro optimální měnovou oblast (OCA).

Diplomová práce je členěna do pěti kapitol, z nichž první a pátá kapitola jsou úvod a závěr. Hlavní náplň mé diplomové práce je tedy obsažena v druhé až čtvrté kapitole. V diplomové práci je použita metoda popisná, analýza a komparace.

Druhá kapitola se věnuje teoretickému vymezení ekonomické a měnové integrace, největší prostor je pak věnován teorii optimální měnové oblasti (OCA). Teorii OCA diplomová práce zachycuje tak, jak se chronologicky vyvíjela a byla doplňována o další poznatky různými autory. Stěžejní je zejména přínos R. A. Mundella, který položil základy této teorie. Na jeho práci postupně navazují například McKinnon a Kenen a doplňují ji o důležitost otevřenosti ekonomik či důležitost diverzifikace produkce. Zmíněna jsou ovšem i další podstatná kritéria pro určení OCA jako například podobná míra inflace, korelace hospodářských cyklů aj.

Ve třetí kapitole se práce zaměřuje na problematiku afrických integračních snah se zaměřením na oblast západní a střední Afriky, ve které se nacházejí země, které jsou

sdruženy v Západoafrické ekonomické a měnové unii a Hospodářském a měnovém společenství Střední Afriky, jež používají jako společnou měnu CFA frank. Kapitola zachycuje chronologicky hlavní události, které sehrály důležitou roli v oblasti jejich měnové a ekonomické integrace. Dále je zde popisován například systém dvou centrálních bank, z nichž jedna je centrální bankou pro Západoafrickou ekonomickou a měnovou unii, a druhá pro Hospodářské a měnové společenství Střední Afriky, jejich role v měnové unii a hlavní pravidla, kterými se řídí.

Čtvrtá kapitola se zaměřuje na komparaci jednotlivých členských států Zóny CFA franku z toho pohledu, zda jsou takovým souborem ekonomik, které společně tvoří optimální měnovou oblast. Tuto otázku se snaží diplomová práce zodpovědět za pomoci srovnání ukazatelů, které jsou rozebírány v druhé kapitole, jež byla, jak je zmíněno výše, zaměřena především na teorii OCA. Ze srovnávaných faktorů můžeme jmenovat například korelaci hospodářských cyklů, podobnou míru inflace, podobnost zaměření ekonomik, či jejich diverzifikaci, mobilitu práce a kapitálu, a další ukazatele. Na konci kapitoly jsou zjištěné skutečnosti shrnuty a vyhodnoceny.

2 Teorie měnové integrace

2.1 Ekonomická integrace

V úvodu kapitoly o měnové integraci je nezbytné si přiblížit téma ekonomické integrace a vysvětlit, proč a za jakých okolností k ekonomické integraci vlastně dochází, neboť měnová integrace bývá často součástí integrace ekonomické. Jako ekonomickou integraci označujeme takový proces, kdy více subjektů vytvoří integrační seskupení, na které přenesou některé své pravomoci.¹

Motivem k zakládání různých integračních seskupení může být několik, může se jednat o motivy politické, náboženské a další. Hlavním motivem, který uvádí odborná literatura, která se integracemi zabývá, je motiv ekonomický. Přestože na začátku některých snah o tvorbu integračních seskupení byly politické motivy hlavním důvodem (v Evropě například ESUO nebo RVHP), staly se posléze východiskem pro integraci ekonomickou.

Ekonomických motivů pro integraci může být dlouhá řada na úrovni makro i mikroekonomické, uvedeny jsou proto pouze některé, které jsou pokládány za nejdůležitější. Jedná se například o přínos, který státům plyne ze společného trhu, který svou velikostí a větší konkurencí tlačí jednotlivé subjekty k vyšší efektivnosti a racionalitě v chování. S tím souvisí také vliv integrace na inovace, jejich rychlejší vývoj a pozitivní vliv na ekonomický růst a rozvoj. Pro některé rozvíjející se ekonomiky může být důležitý přínos také v tom, že se rozšiřuje zdrojová základna surovin, mohou být zakládána nová odvětví průmyslu, zrychlen industriální rozvoj, a vytvářeny nové trhy. Země zapojené v integračním seskupení nejsou také tolik zasaženy případnými negativními vlivy způsobenými poklesem aktivity na světových trzích. Také se zlepšuje postavení těchto ekonomik při vyjednávání s mezinárodními organizacemi, s třetími zeměmi, nebo jinými integračními celky, neboť se mohou spolehnout na podporu ostatních členských států.²

---

¹ Zlý (2009)

² Zlý (2009)

2.2 Definice měnové unie

Pro bližší pochopení tématu měnové integrace je naprosto nezbytné si nejprve definovat pojem měnová unie. Dle Copelanda (1994, s. 28) můžeme jako měnovou unii označit „*zónu, ve které přijímaným platebním prostředkem je buď jedna homogenní měna nebo dvě či více měn, které jsou navzájem spojeny směnnými kurzy, jež jsou navzájem pevně a neodvolatelně zafixovány*“. Jiná definice, kterou používá Gandolfo (2002, s. 75), vychází ze závěrů tzv. Vernerovy zprávy z roku 1970 a je poněkud obsáhlejší. Gandolfo tvrdí, že definice měnové unie není tak jednoduchým úkolem, jak by se na první pohled mohlo zdát. Zmiňuje, stejně jako v předchozí definici Copeland (1994), že musíme rozlišovat různé stupně měnové integrace, například oblast, kde je používáno více měn a na druhé straně úplnou měnovou unii s jednotnou měnou. Gandolfo (2002) vytyčil definici měnové unie ve čtyřech následujících bodech:

- 1) měny uvnitř měnové unie musí být plně a neodvolatelně směnitelné mezi sebou,
- 2) parity musí být neodvolatelně zafixovány,
- 3) možné fluktuace kolem těchto parit musí být eliminovány,
- 4) pohyb kapitálu musí být zcela volný.

Gandolfo (2002) dále ve své definici uvádí nezbytnost centralizace monetární politiky. Tato centralizace by měla zahrnovat všechna důležitá rozhodnutí týkající se měnové unie jako například rozhodnutí týkající se likvidity, úrokových měr, intervencí na měnových trzích, správu rezerv a také vzájemné stanovení parit s ostatními měnami.

S pojmem měnová unie je neoddělitelně spojován také pojem optimální měnové oblasti, který můžeme označit za jakýsi startovní bod, od kterého se teorie měnové integrace odvíjí. V dalších subkapitolách se proto na teorii měnových oblastí ve svém výkladu zaměřím.

2.3 Teorie optimální měnové oblasti (OCA)

Myšlenka optimální měnové unie byla poprvé představena Robertem A. Mundellem v roce 1961 a kladla si za cíl rozšířit teoretické koncepty, které se zabývaly měnovými oblastmi. Měnová oblast je vlastně skupina zemí, které používají společnou

měnu, nebo které při zachování jednotlivých měn mají mezi sebou trvale a nepružně zařixované směnné kurzy. Zatímco ve vztahu k ostatním nečlenským státům používají pružný kurz. Teoreticky by měnové oblasti nemusely nezbytně korespondovat se státními hranicemi, mohly by zahrnovat pouze určitou část národního území. Tento teoretický předpoklad však není považován za životaschopný či uskutečnitelný v praxi.³

Problém, kterým se teorie OCA zabývá je, jak již vyplývá z názvu samotného, určit přiměřenou oblast měnové unie a konkrétně, zda zkoumaná země je včlenitelná do měnové oblasti (lhostejno zda již existující či pouze do budoucna uvažované) a zda je její přistoupení či setrvání v unii výhodné či přínosné. Optimálnost může být samozřejmě posuzována z mnoha pohledů a rozlišujeme také několik teoretických přístupů, které bych rád v této kapitole blíže představil. Jedná se konkrétně o tzv. „tradiční přístup“, který se pokouší vymezit rozhodující kritéria pro vymezení vhodných oblastí. Další teorií týkající se OCA, kterou budu zmiňovat, je tzv. „nová teorie“. Poslední přístup „srovnání nákladů a výnosů“ si klade za cíl vymezit náklady a výnosy účasti v měnové unii a snaží se tyto klady a záporny vyjádřit pomocí cost-benefit analýzy. Teorií OCA se ekonomové začínají zabývat v době, kdy se ukazuje, že debata o tom, zda je lepší režim fixního kurzu či režim kurzu plovoucího, nedospěla k jednoznačnému závěru ve prospěch jednoho či druhého režimu. Pokud by se totiž ukázal jeden z výše uvedených být jednoznačně obecně vhodnějším, teorií OCA by nebylo nutné se zabývat. Můžeme tudíž říci, že v případě, že by se fixní kurz ukázal jako ten správnější, OCA by zahrnovala všechny země světa. V případě opačného extrému, tedy jednoznačného přiklonění se ke správnosti používání plovoucího kurzu by optimální měnová oblast neexistovala.⁴

2.3.1 Tradiční přístup

Tradiční přístup k teorii OCA, který je předmětem této subkapitoly, rozdělím na několik částí. Začneme rozбором původní verze optimální měnové oblasti, tak jak ji vymezil zakladatel teorie R. A. Mundell a k jeho teoretickým východiskům posléze připojíme poznatky dalších významných ekonomů, kteří se teorií OCA též zabývali – P. B. Kenena a R. I. McKinnona. Časově můžeme tradiční přístup a stěžejní díla, které v souvislosti s ním výše uvedení autoři napsali, zařadit do šedesátých let dvacátého století.

---

³ Mundell (1968)

⁴ Gandolfo (2002)

2.3.1.1 Raný Mundellův model

V tomto modelu se Mundell zaměřil na různé možnosti adaptace mezi zeměmi respektive regiony při předpokladu plovoucího respektive fixního kurzu. Jako první bych rád osvětlil případ, ve kterém existují dvě ekonomiky, pro zjednodušení si je můžeme označit jako ekonomiku A a ekonomiku B.

Mezi těmito popisovanými zeměmi pak existuje fixní kurz. Kromě vymezení kurzu Mundell předpokládá také další podmínky, které musí být splněny, aby model fungoval. Mundellův raný model tedy pracuje za těchto dalších podmínek: nezaměstnanost v obou ekonomikách je na úrovni plné zaměstnanosti, platební bilance obou ekonomik jsou vyrovnané, jsou předpokládány nepružné ceny a mzdy v krátkém období a měnová politika je zaměřena pouze proti inflaci. V modelové situaci dále předpokládáme, že z nějakého důvodu se poptávka po zboží, které je produkováno v zemi A, zvýší. Tento fakt vede k růstu inflačního tlaku v zemi A k růstu přebytku platební bilance. V zemi B je naopak možné pozorovat nárůst nezaměstnanosti a pokles výstupu. Protože jak jsem již dříve uvedl, model předpokládá protiinflační chování měnové autority, tato provede měnovou restrikcí v zemi A. Pokud tato situace v A nastane, je vlastně měnovou restrikcí břemeno převedeno na zemi B, která bude muset bojovat s rostoucí nezaměstnaností a dalším poklesem produktu. Mundell si také položil otázku, co se děje v ekonomice za předpokladu, že bereme v úvahu jednu zemi, která je rozdělena na dva regiony, označme si je opět pro zjednodušení jako A a B. V obou regionech je používána jednotná měna. Uvažujeme ekonomiku, ve které je vláda na rozdíl od předchozího příkladu zaměřena na dosažení plné zaměstnanosti. Pokud tedy nastane problém s nárůstem nezaměstnanosti například v regionu A, vláda provede monetární expanzi, čímž sice podpoří nárůst inflace i v regionu B, ale zároveň se jí daří řešit problém regionu A – rostoucí míru nezaměstnanosti. Z tohoto modelu tedy vyplývá, že nelze zabránit zároveň růstu míry inflace a růstu míry nezaměstnanosti ve stejnou dobu, ať už se jedná o případ, ve kterém máme dvě země s rozdílnou měnou, nebo dva regiony se společnou měnou. Dalším závěrem, který Mundell v tomto případě zmiňuje, je fakt, že optimální měnovou oblastí nemůže být celý svět. Hlavní problém dle něj netkví v typu měnové oblasti, ale spíše na její rozloze.⁵

---

⁵ Mundell (1968)

Jak by situace vypadala, kdyby byl mezi zeměmi A a B zaveden plovoucí kurz? Kromě této změny necháme všechny ostatní předpoklady jako u předchozího případu. Zvýší se nám tedy poptávka po zboží ze země A, což vede ke snížení poptávky po zboží z druhé země – B. Průběh bude následující. Země B provede depreciaci své měny, aby zvýšila svou konkurenceschopnost. Tento krok povede ke zvýšení poptávky po zboží z této země a také ke snížení deficitu platební bilance této země a stejně tak k poklesu nezaměstnanosti. V zemi A by naopak depreciace její měny vedla k nižší poptávce po zde produkovaném zboží, tím pádem k odstranění vnějšího přebytku a také poklesu inflace v zemi A. V tomto případě plovoucího kurzu by byl vývoj, dá se říct ideální. Mundell však operuje s další myšlenkou. Předpokládá, že svět sestává ze dvou ekonomik a jako případ uvádí Kanadu a USA. Každá země má svou vlastní měnu a mezi těmito měnami existuje plovoucí kurz. Státy můžeme rozdělit na regiony západ a východ, přičemž zde existuje diferenciací produkce – na západě Kanady a západě USA je produkováno dřevo a na východě obou států jsou hlavním obchodním artiklem například auta. Nyní si představme, že nastane situace, při které se zvýší poptávka po zboží, jež je vyráběno v regionu východ na úkor zboží západního. Přírodním následkem tohoto faktu bude rostoucí nezaměstnanost v regionu západ a rostoucí inflace ve východní části Kanady a USA. Nyní se státy rozhodnou se situací něco dělat zvýšením či snížením nabídky peněz. Záleží na tom, zda se rozhodnou řešit problém nezaměstnanosti, nebo dají přednost snižování míry inflace. Mezitím dojde prostřednictvím změny kurzu mezi kanadskou a americkou měnou k vyrovnání platební bilance obou států (z důvodu toho, že regiony nekopírují země, změna kurzu nemá takový vliv jako v předchozím případě). Závěr je takový, že pokud výše popsaný případ nastane, nemohou země odstranit problém inflace i nezaměstnanosti ve stejnou dobu, vždy musí zlepšit jedno na úkor druhého. Případně může břemeno být rozloženo mezi oba regiony. Jak však Mundell uvádí, systém plovoucího kurzu mezi zeměmi nemůže srovnat nerovnost v platební bilanci mezi jednotlivými regiony (což je hlavní problém), přestože mezi zeměmi by tento systém fungoval.⁶

Tuto výše popsanou nerovnováhu způsobenou rozdělením států na regiony s různou produkcí by bylo dle Mundellova raného návrhu možno odstranit pomocí zavedení regionálních měn namísto národních. Uvažujme tedy dále, že je zaveden východní a západní dolar. Pokud by se zvýšila poptávka po dřevu (hlavní artikl regionu západ) při

---

⁶ Mundell (1968)

plovoucím kurzu, vedl by tento fakt k apreciaci západního dolaru. V návaznosti na apreciaci západního dolaru by se vyrovnaly platební bilance obou regionů a byl by dosaženo také stabilizace nezaměstnanosti a inflace. Tento příklad tedy hovoří jednoznačně ve prospěch používání plovoucích kurzů, ovšem nikoliv mezi státy, ale mezi regiony. Předpoklad tedy platí pouze pro regionální měny a za optimální měnovou oblast je v tomto případě považován region.⁷

Jiná možnost dosažení ztracené rovnováhy mezi oběma regiony a to i v případě fixního kurzu by mohl být vysoký stupeň mobility výrobních faktorů respektive pracovní síly. Pokud by na změny v regionálních ekonomikách dokázali pracovníci reagovat dostatečně pružně, zahájili by migraci z regionu, který se potýká s rostoucí nezaměstnaností, do regionu druhého. Tím pádem by se problém obou regionů vyřešil, v prvním regionu by klesla nezaměstnanost a ve druhém by se snížily inflační tlaky. Vysoká mobilita pracovních sil nám tak vlastně nahradila efekt plovoucího měnového kurzu a přispěla k dosažení rovnováhy mezi regiony.⁸

2.3.1.2 Nový Mundellův model OCA

Nový Mundellův model, který je představen v díle z roku 1973 *Uncommon Arguments for Common Currencies*, se na rozdíl od jeho raného modelu odklání od velebení režimu plovoucích kurzů mezi jednotlivými ekonomikami. V raném modelu Mundell obhajuje režim plovoucích kurzů a nezávislou měnovou politiku, protože se domnívá, že se jedná o nejúčinnější způsob boje proti asymetrickým šokům. Vysvětlením, proč je právě kurzový kanál tím pravým, je fakt, že pouze málokterá ekonomika splňuje podmínku vnitřní mobility. Proto musí docházet k adaptaci pomocí změny kurzu.

Ve svém novém modelu však Mundell ustupuje například od předpokladu keynesiánských (statických) očekávání. Podstatnou změnou oproti ranému modelu je také to, že Mundell se přestává zabývat mobilitou pracovní síly jako nejdůležitější veličinou, ale přesunuje svůj zájem na mobilitu kapitálu. Ve svém novém modelu uvádí, že pokud mají země společnou měnu, může se asymetrickým šokům bránit efektivněji, pokud mají

---

⁷ Daniels, Van Hoose (1999)

⁸ Copeland (1994)

společně dostatečně diverzifikované portfolia a také společné devizové rezervy.⁹ Jak uvádí Kučerová (2010a), pomocí diverzifikace aktiv mezi jednotlivými zeměmi se společnou měnou se aktiva jedné země, které jsou drženy subjekty ve druhé zemi, stávají pohledávkou této země na výstup země první. Pokud je tedy jedna ekonomika postižena šokem a dojde ke ztrátě na výstupu, nejsou její náklady tak vysoké, protože dopady tohoto šoku sdílí s druhou zemí. Nedojde ke znehodnocení měnového kurzu, k poklesu aktiv, a díky společné měně je šok snáze absorbován. Pokud by se tento případ odehrál v reáliích plovoucích kurzů mezi jednotlivými zeměmi, postižená ekonomika by nechala svou měnu depreciovat, čímž by se snížila hodnota zahraničních aktiv a ekonomika by nesla náklady šoku samostatně.¹⁰

2.3.1.3 Důležitost otevřenosti (McKinnon)

McKinnonovi se nezdá jako postačující podmínka pouze mobilita faktorů, tak jak předpokládá Mundell, a přidává k teorii OCA svůj příspěvek v podobě důležitosti otevřenosti ekonomiky, která je dle něj faktorem převažujícím nad mobilitou faktorů. Podstatu této své teze prezentuje na příkladu dopadu změny měnového kurzu na ekonomiku, která je zaměřena především na produkci obchodovatelného zboží, a na druhé straně na ekonomiku, kde je podíl obchodovatelného zboží zanedbatelný.

V podmínkách prvního extrému, tedy malé ekonomiky, kde je spotřeba závislá na obchodovatelném zboží, se například 10 % devalvace měny projeví v podstatě 10 % nárůstem životních nákladů. Pravděpodobnost, že by pracovníci tuto změnu nezaregistrovali a nepožadovali tedy jako kompenzaci navýšení platů, je poměrně malá. Pokud však ke stejné události dojde v ekonomice, která je velká a import zaujímá pouze malý podíl ve spotřebním koši, dopad stejně velké devalvace jako v předchozím případě (tedy 10 %), bude o mnoho menší. Pokud by import ve spotřebním koši zaujímal například pouze 5 %, pak by se změna kurzu neprojevila na relativním nárůstu životních nákladů o 10 % jako v předchozím případě, ale pouze 0,5 % změnou (vypočítáno jako 5 % z 10 %). Na základě McKinnonovy teorie tedy můžeme utvořit závěr, že ve velkých ekonomikách s malým podílem obchodovatelného zboží, nevyvolává změna kurzu tak velké tlaky či změny jako v ekonomikách malých, kde je podíl obchodovatelného zboží větší.

---

⁹ McKinnon (2001)

¹⁰ Kučerová (2010a)

V podstatě tedy McKinnon zastává názor, že velké oblasti používající společnou měnu jsou prospěšné. Čím větší zóna je, tím více je uzavřená ekonomika zemí, které do území měnové unie spadají. Také čím menší je podíl obchodovatelného zboží ve spotřebním koši dané ekonomiky, tím jednodušší je vyhnout se redukcí v reálných mzdách, protože si jí obyvatelé ani nemusí povšimnout. I když tedy země disponuje nulovou mobilitou kapitálu a její ekonomika je založena především na obchodovatelném zboží, je pro takovou zemi lepší přijmout fixní kurz a začlenit se do větší měnové oblasti.¹¹

2.3.1.4 Diverzifikace produkce

S kritériem diverzifikace produkce přišel jako první P. B. Kenen. Jeho teorie uvádí, že země s vyšší diverzifikací produkce budou také exportovat širší sortiment zboží do zahraničí. Dále předpokládáme, že se v této ekonomice vedle sebe vyskytují produkty, které jsou ve svých prodejkách úspěšné, průměrné či neúspěšné. Při poklesu úspěšnosti některého produktu nebude dopad na ekonomiku tak citelný, neboť produkce je dostatečně diferencovaná. Toto pravidlo ale samozřejmě nebude platit v případě země, kde je nedostatečná diverzifikace produkce a významný podíl ekonomické výkonnosti je soustředěn na konkrétní produkt. Celkový export země s vyšší diverzifikací produkce bude tedy logicky mnohem více stabilní, než vývoz u země s nízkou úrovní diverzifikace. Pokud nastane situace, kdy začne zahraniční poptávka po konkrétním druhu zboží kolísat, pro ekonomiku s méně pestrou nabídkou se znatelně zvýší schodek obchodní bilance. To způsobí tlak na změnu směnného kurzu. Země tedy v tomto případě pravděpodobně bude upřednostňovat plovoucí kurz. Naproti tomu u ekonomiky s širokou nabídkou produkce se při změně poptávky po některém druhu zboží, nerovnováha v platební bilanci nemusí téměř projevit a tím pádem tlak na změnu kurzu bude minimální. Země tedy může využívat fixní směnný kurz, ten je pro ni nejvíce vhodným řešením (nebo alespoň nejméně nevhodným).¹²

2.3.1.5 Další kritéria

Kučerová (2010a) zmiňuje kromě již popsaných kritérií také dalších šest podmínek, které v souvislosti s raným Mundellovým modelem musí OCA splňovat, kromě tří již výše uvedených jsou to tyto:

---

¹¹ Copeland (1994)

¹² McKinnon (2000)

1. podobnost hospodářských cyklů a poptávkových a nabídkových šoků mezi zeměmi OCA,
2. pružnost cen a mezd,
3. podobná míra inflace zemí,
4. stupeň politické integrace,
5. integrace finančních trhů,
6. fiskální transfery.¹³

Tato kritéria by měla být splněna z toho důvodu, aby případné výnosy pro země, které se rozhodnou používat společnou měnu, převýšily náklady, které s sebou přijetí společné měny nese. V následujícím textu si krátce přiblížíme, o co se v těchto doplňujících kritériích jedná.

Podobnost hospodářských cyklů, poptávkových a nabídkových šoků

Nutnost plnění tohoto kritéria vyplývá z jednoduchého předpokladu. Po vstoupení do měnové unie každá země přijde o jeden z nástrojů hospodářské politiky – měnovou politiku, v důsledku přijetí fixního kurzu. Není proto již nadále schopná odolávat případným šokům pomocí kurzového kanálu, neboť již používá fixní kurz. Pokud si tedy představíme, že by zemi, jejíž hospodářský cyklus není sladěn s ostatními členskými zeměmi, zasáhl šok, který se vyhnul ostatním členským ekonomikám, hospodářsko-politické autority mají omezené prostředky, jak proti šoku bojovat. Z tohoto důvodu je žádoucí, aby ve společné měnové oblasti byly sdruženy země, jejichž ekonomiky jsou si značně podobné. Totéž, co o sladěnosti hospodářských cyklů, platí také o korelaci nabídkových a poptávkových šoků.

Pružnost cen a mezd

Kurzový kanál může být do jisté míry nahrazen dostatečně flexibilními reakcemi cen a mezd v krátkém období. Tato pružnost může být omezována například uzavíráním dlouhodobých pracovních smluv, či silnou pozicí odborů v dané zemi. Je třeba si ovšem uvědomit, že právě tato mzdová a cenová pružnost může zajistit změnu reálného

---

¹³ Kučerová (2010a)

měnového kurzu. Fungování tohoto mechanismu je nasnadě: člen měnové unie je postižen asymetrickým poptávkovým šokem, v případě mzdové a cenové rigidity se mzdy a ceny nepřizpůsobí okolnostem a ekonomika ztrácí svou konkurenceschopnost. V případě dostatečné flexibility dojde v reakci na poptávkový šok k poklesu relativních cen a mezd, tím pádem ke změně reálného měnového kurzu a díky zlepšené konkurenceschopnosti se nám ekonomika vrátí do rovnováhy.

Podobná míra inflace zemí

Tato podmínka je v případě členství v měnové unii také nezbytná, neboť zajišťuje stabilitu mezi jednotlivými členy, kteří mezi sebou užívají fixní kurz. V případě, že by některá z ekonomik vykazovala vyšší míru inflace než ostatní, reálný kurz v této zemi by aprecioval, a pokud by tento jev dlouhodobě přetrvával, nebylo by možné zachovat směnný kurz na dané paritě bez dopadů do funkčnosti ekonomiky stíženě vyšší mírou inflace.

Stupeň politické integrace

Tento ukazatel je zahrnut z toho důvodu, že není možné činit takřka žádné rozhodnutí s ekonomickým dopadem, aniž by nebylo třeba jej politicky zvážit. Je tedy třeba pro členy měnové unie, aby našli takovou rovnováhu mezi politikou a ekonomikou, která by byla pro všechny co nejvíce přínosná, nebo alespoň aby páchala co nejmenší škody. Klíčovou může být pro fungování měnové unie například ochota členské země přijmout hospodářskou politiku, která je dána z centrální úrovně.¹⁴

Integrace finančních trhů

V rámci unie, která má dostatečně integrované finanční trhy, dochází nejen k efektivní alokaci zdrojů, ale kapitálu je umožněno se dostatečně rychle a efektivně pohybovat mezi zeměmi. Díky integraci finančních trhů je také menší rozdíl mezi úrokovými sazbami jednotlivých zemí, protože kapitál může volně plynout tam, kde jsou výhodnější podmínky.

---

¹⁴ Kučerová (2010a)

Fiskální transfery

Fiskální transfery mají zajistit přerozdělení prostředků směrem z bohatší země do chudších zemí měnové unie. K tomuto jevu by mělo docházet bez ohledu na aktuální hospodářský cyklus, ve kterém se země nachází. V tomto případě je hlavním důvodem přerozdělení bohatství mezi členské země. Je zde však i další možnost, jak fiskální transfery použít, a to pro rozdělení rizika mezi státy, z nichž některé jsou postiženy negativním šokem a jiné naopak pozitivním.¹⁵

2.3.2 Nová teorie

Nová teorie optimálních měnových oblastí není nijak převratně rozdílná od teorie tradičního přístupu, její novost spočívá vlastně v tom, že nové teoretické úvahy jsou aplikovány a přidávány k předchozím závěrům. V návaznosti na klasickou teorii OCA jsou například vytvořeny některé modely, které se zabývají mikroekonomickými problémy OCA, jako například problémy málo integrovaných finančních trhů či strnulostí cen a mezd. Na úrovni makroekonomie se ekonomové zabývají například problematikou ekonomických šoků a jejich efektů.¹⁶ Tedy jak jsem již předeslal, opakují se zde stejné motivy jako v případě tradičního přístupu k OCA, mezi dalšími bychom mohli jmenovat například otázku mobility pracovních sil či diverzifikace produkce. Za nezbytné považuji zmínit a blíže rozebrat zejména následující přístupy k teorii OCA: Krugmanovu hypotézu specializace a Frankelovu a Roseovu teorii endogenních kritérií definujících měnovou unii. Tyto dvě teorie jsou totiž ve vzájemném rozporu, jak budu za chvíli ilustrovat.

2.3.2.1 Teorie endogenních kritérií

V práci, kterou tomuto tématu J. A. Frankel a A. K. Rose věnovali, se zaměřili především na vliv korelace hospodářských cyklů a mezinárodního obchodu na členské státy měnové unie. Pokládají za špatnou myšlenku posuzování vhodnosti OCA podle bodů, které jsem popsal v subkapitole (2.3.1.5). Tvrdí, že výzkumy, které byly prováděny na základě těchto kritérií, neberou vůbec v potaz, že optimální měnová oblast je vymezena především kritériem endogenního rázu. Dle teorie endogenních kritérií je tedy velmi těžké

---

¹⁵ Kučerová (2010b)

¹⁶ Gandolfo (2002)

určit, zda je některá ze zemí, které by se chtěly stát členy měnové unie, je vhodným kandidátem, předtím než se země do měnové unie přidá. Po vstupu do měnové unie se samozřejmě v rámci ekonomik děje spousta změn, jejichž dramatičnost či extrémnost ať už v pozitivním či negativním smyslu lze jen těžko předvídat. V této souvislosti zmiňují autoři například výzkumy, které se zabývají vhodností přístupu států do EMU. Tvrdí, že vhodnost státu, který má být členem EMU není možné posuzovat na historických datech členských států, protože výsledky ve změnách ekonomik členských států jsou začleněním do EMU značně ovlivněny.

V souvislosti s důležitostí mezinárodního obchodu a korelace hospodářských cyklů, uvádí Frankel a Rose hypotézu, kterou mají podloženou také vlastním výzkumem. Uvádí se zde, že po vstupu do měnové unie se zvýší množství vzájemného obchodu mezi nově přistoupivší zemí a starými členy. V návaznosti na tento fakt také dochází ke korelaci hospodářských cyklů, protože sjednocení hospodářských cyklů je závislé na obchodní integraci zemí, tedy na liberalizaci a rozvoji obchodních styků. Na základě pozorování případu EU také Frankel a Rose došli k závěru, že většinu obchodních vztahů tvoří tzv. vnitroodvětvový obchod. Také to, jakým způsobem jsou budovány obchodní vztahy mezi členy měnové unie, je rozdílné od nečlenských států. Vzhledem k tomu, že společná měna poskytuje členským zemím větší jistotu (je například eliminováno riziko konkurenčních devalvací), jsou obchodní vztahy trvalejší.¹⁷

2.3.2.2 Hypotéza specializace

Podstata této Krugmanovy teorie tkví především v autorově tvrzení, že jakmile se státy začlení do měnové unie, je možné, že v souvislosti se sníženými transakčními náklady a s nárůstem vzájemného obchodu, dojde ke specializaci na zboží, které státu poskytuje komparativní výhodu. To by mohlo dále vést k rozdílnému vývoji hospodářských cyklů, nikoliv k jejich harmonizaci. Efekt měnové integrace je tedy u Krugmanova modelu zcela opačný než u endogenního modelu. V důsledku rostoucího obchodu v rámci měnové unie může dojít nikoliv ke konvergenci hospodářských cyklů, ale k jejich divergenci.¹⁸

---

¹⁷Frankel, Rose (1997)

¹⁸Kučerová (2010b)

2.4 Náklady a výnosy členství v měnové unii

Předcházející subkapitoly měly samozřejmě také za úkol objasnit různá pro a proti, která s sebou členství v měnové unii může přinášet, nicméně jsem pokládal za důležité zmínit v samostatné subkapitole náklady a výnosy měnové unie, tak jak to ostatně bývá obvyklé takřka ve všech knihách či studiích, které se teorií měnové integrace zabývají. Nejprve se budu věnovat některým aspektům, které bývají uváděny jako náklady měnové integrace a poté se zaměřím na možné výnosy.

2.4.1 Náklady členství

Mezi náklady na členství v měnové unii se často uvádí například: omezení národní fiskální politiky, možný nárůst nezaměstnanosti, ztráta autonomie v monetární oblasti a v oblasti ovlivňování měnového kurzu, možnost zhoršení či prohlubování regionálních nerovností, ztráta výnosů z ražebného a také některé další mikroekonomické náklady.¹⁹

2.4.1.1 Ztráta autonomie v monetární oblasti, ovlivňování kurzu

V důsledku značné finanční integrace a s tím spojené mobility kapitálu se monetární politika stává neúčinnou. Centrální banky se spojí pod jednotnou politiku, která je určována ze společné supranacionální centrální banky měnové unie. Ztráta možnosti ovlivňovat pomocí své vlastní státní politiky například měnový kurz, může vyústit v problém, pokud se v jednotlivých členských zemích výrazně liší ukazatele jako například ceny, produktivita práce, mzdové náklady aj.

2.4.1.2 Omezení fiskální politiky jednotlivých států

Fiskální politika je sice funkční v systému fixních kurzů, ale pouze v případě země, která není členem integračního seskupení. V případě členství v měnové unii mohou být politiky jednotlivých zemí podřízeny zájmům unie jako celku, a tím pádem občas je některá ze zemí negativně zasažena konkrétním rozhodnutím. Tomu je sice možné se vyhnout například tím, že země mají právo veta, na druhou stranu právě využívání tohoto práva může unii paralyzovat a učinit jakékoliv společné rozhodnutí takřka nemožným.²⁰

---

¹⁹ Gandolfo (2002)

²⁰ Gandolfo (2002)

2.4.1.3 Možný nárůst nezaměstnanosti

V tomto bodě je předpokládáno, že v unii vedle sebe existují země, které mají nízkou míru inflace a vnější přebytek. Vývoj v těchto zemích bude tlačit na země, které vykazují vnější deficit a vyšší míru inflace. Aby se země s vyšší inflací a deficitem vyrovnaly, budou to pravděpodobně provést pomocí restriktivní politiky, která se negativně projeví na růstu nezaměstnanosti.²¹

2.4.1.4 Zhoršení regionálních nerovností

Tento jev můžeme jednoduše vysvětlit následujícím způsobem. Základním předpokladem tohoto problému je, že mobilita mezinárodního kapitálu je vyšší než mobilita pracovních sil. Jestliže je snadné dobře alokovat kapitál, je pravděpodobné, že některé regiony budou zaostávat na úkor těch, do nichž kapitál směřoval. Společně s nízkou mobilitou pracovních sil tento jev povede k možnému prohlubování meziregionálních nerovností.²²

2.4.1.5 Ztráta výnosů z ražebného

Přechodem na společnou měnu zanikají jednotlivým státům výnosy z tištění peněz. Tomuto negativu se dá ale celkem jednoduše předejít, pokud se členské země mezi sebou dohodnou na mechanismu, který zajistí přerozdělení výnosů z ražebného mezi jednotlivé členy.

2.4.1.6 Ostatní náklady

Mezi těmito náklady bývají nejčastěji uváděny například náklady na změny smluv (přepsání smluv, kde jsou podmínky uvedeny v měně, která vstupem do unie zanikla), přecenění zboží v obchodech, nutnost nákladů spojených s osvětou mezi občany, ale také náklady vynaložené v souvislosti se zavedením a chodem nových institucí.²³

---

²¹ Copeland (1994)

²² Gandolfo (2002)

²³ Kučerová (2010a)

2.4.2 Výnosy členství

Do výnosů členství v měnové unii jsem se rozhodl zařadit především následující: eliminace toků spekulativního kapitálu mezi partnerskými zeměmi, lepší pozice měnové unie při vyjednávání se třetími státy, úspory jednotlivých států v oblasti měnových rezerv, úlohu měnové integrace při integraci ekonomické a některé další mikroekonomické výnosy.

2.4.2.1 Eliminace toků spekulativního kapitálu mezi zeměmi

Díky permanentně fixnímu kurzu mezi členskými zeměmi měnové unie, jsou omezeny toky spekulativního kapitálu mezi jednotlivými ekonomikami. Navíc je měnová unie odolnější i proti spekulativním útokům, které by mohly přicházet ze třetích zemí, silnější imunita je důsledkem velikosti a šíře měnové unie.

2.4.2.2 Úspory v oblasti měnových rezerv a transakčních nákladů

Logicky pokud země používají společnou měnu, nepotřebují již zásoby cizích měn pro vzájemné transakce. Tento jev by se také dal pojmenovat jako snížení transakčních nákladů, jak bývá v odborné literatuře uváděno, souvisí například s úsporami času, který je nutný pro směnu jedné měny za druhou pro obchodní účely. Tyto náklady v případě měnové unie odpadají.²⁴

2.4.2.3 Stimulace v oblasti ekonomické integrace

Díky rozvíjení se obchodních vztahů a styků mezi zeměmi dochází k prohlubování ekonomické integrace a také ke sjednocování hospodářských politik. Státy se snaží o uniformní pravidla například v oblasti vzájemného obchodu. Následkem užívání jednotné měny dochází také k nárůstu zahraničních investic v rámci členských zemí.

2.4.2.4 Silnější vyjednávací pozice

Konstatování, že země jako člen unie má mnohem silnější vyjednávací pozici ve vztahu ke třetím zemím lze jen těžko hodnotit jinak než jako jasnou výhodu členství

---

²⁴ Gandolfo (2002)

v měnové unii. Úměrně k velikosti a počtu členských zemí, se zvyšuje síla měnové unie, která ve vyjednávání s nečlenskými státy používá jednotná pravidla. Jako příklad můžeme uvést provádění měnových intervencí, které budou mít v případě měnové unie jistě razantnější dopad, než kdyby je provedla malá ekonomika.²⁵

2.4.2.5 Další výnosy měnové integrace

Mezi další výnosy, které s sebou měnová integrace přináší, můžeme zařadit například snížení volatility měnového kurzu (což má pozitivní vliv na míru inflace), pokles úrokových sazeb (jako důsledek snížení rizikovosti země, pokud se země stane členem měnové unie, začíná být vnímána jako důvěryhodnější nejen v očích ostatních členů, ale také u třetích států). K mikroekonomickým výnosům integrace odborná literatura řadí vyšší transparentnost cen, v jejímž důsledku se snižuje cenová diskriminace, segmentace trhu a zvyšuje se konkurence.²⁶

2.5 Dílčí závěr

V této kapitole se má diplomová práce věnuje především pojmu měnová integrace a teoriím, které se zabývají optimálními měnovými oblastmi. Tato kapitola je členěna na několik částí. V úvodu jsou definovány pojmy ekonomické a měnové integrace z toho důvodu, že měnová integrace je s ekonomickou integrací úzce spjata. Dále jsou rozebírány teorie OCA, tak jak se chronologicky vyvíjely a byly doplňovány různými autory. Z těchto teorií je věnován značný prostor především teoriím R. Mundella, který je považován za zakladatele této oblasti ekonomického zkoumání. Ostatní autoři na něj ve svých teoriích často navazují nebo s ním polemizují. Z těchto následovatelů má diplomová práce popisuje například přínos ekonomů R. McKinnona či P. B. Kenena. Z ukazatelů, které jsou v jednotlivých teoriích zmiňovány jako důležité pro určení optimální oblasti, jsem vybral ty nejdůležitější, se kterými pracuji v kapitole 4. V závěru kapitoly jsou také vyjmenovány a krátce popsány přínosy a náklady, které s sebou členství v měnové unii přináší.

---

²⁵ Gandolfo (2002)

²⁶ Kučerová (2010a)

3 Ekonomická a měnová integrace v Africe

Pokud se hodláme zabývat tématem ekonomické či jiné integrace na úrovni některého z kontinentů, těžko můžeme být v případě Afriky zklamaní z nedostatku integračních snah, které by se daly zkoumat. Co do kvantity integračních seskupení patří Afrika mezi regiony s velkým počtem těchto útvarů. Těžko ovšem číselně vyjádřit, kolik takových seskupení zde můžeme najít, neboť některá jsou fungující pouze teoreticky a v praxi nikdy pořádně nesloužily svému cíli, jiná se navzájem překrývají a vytvářejí tak nepřehlednou spleť institucí, cílů a nástrojů.

3.1 Integrační procesy v celoafrickém měřítku

Počátek procesů vedoucích k regionální ekonomické integraci na území afrického kontinentu můžeme vidět v podstatě ihned po skončení druhé světové války a poté zejména v šedesátých letech dvacátého století, kdy mnohé bývalé kolonie začaly získávat politickou nezávislost na svých dřívějších kolonizátorech. Jak uvádí například Adamcová a Gombala (2001, s.64), hlavním důvodem integračních snah byl „...*problém nastartování ekonomického rozvoje, kumulování nedostačujících finančních zdrojů pro realizaci prvních rozvojových programů a projektů, hledání vlastní pozice v mezinárodních ekonomických vztazích a společné úsilí o snížení ekonomické závislosti na bývalých metropolích*“. Že nebude pro africké státy snadné se vypořádat nejen s problémy ekonomickými, ale také neekonomickými (často obtížné klimatické podmínky, různé etnické, klanové či kmenové rozpory atd.), se potvrzuje již po desítky let. Během těchto dekad šly nepříznivým směrem jednak výsledky jednotlivých afrických ekonomik (vleklá ekonomická krize nejvíce zasáhla region tzv. subsaharské Afriky), ale také regionální integrační procesy.²⁷

O řešení obtížné ekonomické situace na kontinentu se snažily země samotné (například prostřednictvím tzv. Lagoského akčního plánu, který byl vypracován Organizací africké jednoty (OAU)), ale i mezinárodní organizace jako například OSN, Světová banka nebo Mezinárodní měnový fond. Příkladem těchto snah může být Program strukturálního přizpůsobování, jenž se zaměřuje na optimalizaci veřejných rozpočtů, snižování deficitu státní bilance a vytvoření příznivého prostředí pro příchod zahraničních investorů. S tím

---

²⁷ Adamcová, Gombala (2001)

souvisí také další cíle, jako liberalizace ekonomik, posílení tržních prvků a také kupříkladu privatizace těch podniků ve státním vlastnictví, které nejsou efektivní.²⁸

Především od devadesátých let dvacátého století se znovu aktivně rozvíjí spolupráce mezi africkými státy na nejrůznějších úrovních. Ať už se jedná o snahy v rámci subregionů nebo dokonce v celoafrickém pojetí. Dochází k revizi smluv o některých společenstvích (například ECOWAS – Hospodářské společenství západoafrických států), nebo k transformaci do jiných seskupení (COMESA – Common Market for Eastern and Southern Africa). Lhostejno o kterou z těchto forem ekonomické integrace se jedná, můžeme u těchto společenství vidět přesnější formulaci jejich cílů, nástrojů a metod určených k dosažení cílů. Za jejich výhodu můžeme v současnosti považovat fakt, že si mohou vzít příklad z fungujících prvků evropské integrace, která se poměrně úspěšně vyvíjí již přes půl století. Tím si můžeme vysvětlovat výskyt snah o různé vývojové stupně ekonomické integrace mezi africkými zeměmi. Od těch jednodušších jako například PTA (Preferential Trade Area) – zóna volného obchodu, přes celní unie (SACU- Southern Africa Customs Union), ke státům, které mezi sebou uplatňují volný pohyb osob, služeb, zboží a kapitálu (COMESA), a k hospodářským či měnovým uniím. Co se týče snah o celoafrickou integraci, zde je třeba zmínit snahu o vytvoření tzv. Afrického hospodářského společenství (AEC), které by dle plánů jeho tvůrců mělo být funkční od roku 2025.²⁹

3.2 Integrační snahy v oblasti střední a západní Afriky

Pokud si máme říct něco bližšího o ekonomické respektive měnové integraci v oblasti střední či západní Afriky a tedy i o zóně CFA franku, je nutné zmínit se o historických souvislostech, které byly důležité v pozdějších integračních snahách. Jak je již v předchozím textu zmíněno, po druhé světové válce začalo docházet k dekolonizaci Afriky a tím pádem také k tvorbě nových států, ale i integračních vazeb mezi těmito státy. Zaměřím se tedy na francouzské a anglické kolonie, které budou pro další text důležité.

---

²⁸ Cihelková (2002)

²⁹ Adamcová, Gombala (2001)

3.2.1 Oblast bývalých francouzských kolonií

Francouzská koloniální správa měla na rozdíl od anglické vyšší stupeň politické organizace. Svých třináct území měla rozdělených do dvou federací: Francouzská západní Afrika (AOF) a Francouzská rovníková africká federace (AEF) s hlavními městy Dakar, respektive Brazzaville. Francouzská teritoria Togo a Kamerun měla zvláštní status a nebyla začleněna do těchto federací.³⁰ Ve zmíněných federacích postupně docházelo ke značné centralizaci politické moci do rukou federální vlády. Tento fakt se projevoval především silnou závislostí teritoriálních rozpočtů na subvencích, jejichž udělování měla ve své moci federace. Dobře viditelná byla redistribuce především u Středoafričské republiky a Čadu, které se díky fiskální redistribuci začínali ekonomicky vyrovnávat ostatním členům. Federální vlády měly na starost také důležité služby, které všechny členské státy potřebovaly. Hovoříme zde například o poštách, říční a železniční dopravě, celní správě a dalších institucích.³¹

Každá federativní jednotka měla svou vlastní společnou měnu. Přestože tato území byla propojena více než ekonomicky spíše administrativně, mohly jim po skončení kolonizace vzájemné vazby pomoci v ekonomickém rozvoji, který by byl zcela jistě těžší, kdyby zde neexistovaly vazby z minulosti.³²

Po skončení druhé světové války v roce 1945 každé z teritorií volilo svých pět zástupců do federální rady (Grand Conseils). Jak však sílil tlak z jednotlivých území na vytváření zcela samostatných vlád, Francie změnila svou politiku v této oblasti a bez větších diskusí s africkými vedoucími představiteli zahájili proces, jehož výsledkem bylo zrušení politických organizací AOF i AEF. Ve výsledku tedy všech čtrnáct teritorií (včetně Toga) získalo svou samostatnost bez vazeb na ostatní státy. Tento proces, při němž je větší území rozdělováno do menších, které spolu vzájemně nekooperují, nebo jsou spolu dokonce v nepřátelském poměru, se nazývá „balkanizace“. Jak tvrdí například Adedeji (2002), „*tato balkanizace francouzských kolonií byla velkou chybou, neboť jejich nově nabytá suverenita byla pouze politická a nebylo možné se domnívat, že kterýkoliv z těchto nových států by byl životaschopný v ekonomickém slova smyslu.*“

---

³⁰ Adedeji (2002)

³¹ Klokočník (1972)

³² Adedeji (2002)

Podle názoru mnohých autorů, kdyby Francie svá dvě velká africká koloniální seskupení nerozdrobila na jednotlivé státy, mohlo mezi nimi později docházet k rychlejší ekonomické i jiné spolupráci. Je třeba ale také zmínit, že velké integrační snahy nepřicházely v té době ani z africké strany. Před vyhlášením nezávislosti jednotlivých států sice místní zástupci uvažovali o některých integračních seskupeních, některá byla dokonce na krátko i smluvně ustanovena, ale téměř ihned po udělení nezávislosti státům jednotlivě, zkolabovala.

Proti úspěchu integračních snah hovoří také fakt, že v průběhu padesátých let byly federální vlády v AOF a AEF kritizovány za skutečnost, že namísto efektivního cílení finančních prostředků na rozvoj teritorií, které potřebovaly nutně pomoc, se značná část prostředků utápěla v neefektivní a přebujelé administrativě. Logicky se také začínaly ozývat hlasy z bohatších států, jako například v té době z Gabonu, proti poměrně značné míře přerozdělování chudším členským státům.³³

3.2.2 Oblast bývalých anglických kolonií

Anglické kolonie jsou v dalším textu důležité v souvislosti s organizací ECOWAS, které se diplomová práce věnuje v subkapitole 3.3.1, proto je nutné alespoň krátce problematiku bývalých anglických kolonií přiblížit. Co se týče britských kolonií v západní Africe, ty sice nebyly politicky tak vysoce organizované jako kolonie francouzské (nebyly rozděleny do unií), ale po skončení kolonizace nemusel být takový problém pro nově vzniklé země udržet mezi sebou ekonomické vazby. V britských západoafrických koloniích byla zavedena společná měna a společná správa. Byly také například zakládány společné instituce, které měly na starosti hlavní exportní komodity všech čtyř tehdejších zemí (kakao, arašidy, palmový olej), nebo společná letecká společnost West Africa Airways Company. V podstatě stejně přistupovali Britové také ke svým jihoafrickým koloniím, kde zavedli společnou měnu, stejné daňové předpisy a ekonomický rozvoj podporovali také budováním infrastruktury.³⁴

---

³³ Klokočník (1972)

³⁴ Masson, Pattillo (2001)

3.3 Důležitá integrační seskupení v oblasti střední a západní Afriky

3.3.1 ECOWAS

Období zhruba patnácti let po dosažení nezávislosti států na africkém kontinentu, bylo charakteristické velkým množstvím nejrůznějších integračních snah. V tomto období bylo na území celé Afriky ustaveno asi dvacet mezivládních vícesektorových ekonomických organizací. Kromě výše uvedených bylo také uzavřeno více než 120 bilaterálních, nebo mezinárodních dohod, které byly zaměřeny jednosektorově.³⁵ ECOWAS je jednou z výše zmíněných vícesektorových ekonomických organizací, a pro měnovou integraci států, které používají jako platidlo CFA frank, je důležité si jej vymezit, neboť většina států sdružených v ECOWAS, patří do WAEMU (West African Economic and Monetary Union), kde je jako společná měna používán CFA frank. Druhou skupinou států, které také používají společnou měnu CFA frank je CEMAC (Central African Economic and Monetary Community), a také toto uskupení si krátce představíme v dalším textu.

ECOWAS lze pokládat za jedno z nejdůležitějších integračních seskupení na africkém kontinentu, které se v podstatě snaží nahradit vazby, jež byly přetřhány po rozpadu koloniálního systému. Jedná se o Hospodářské společenství západoafrických států (Economic Community of West African States), z jejichž současných patnácti členských států, je osm členy WAEMU.³⁶

Hospodářské společenství západoafrických států samo sebe charakterizuje jako organizaci patnácti zemí (Benin, Burkina Faso, Kapverdy, Côte d'Ivoire, Gambie, Ghana, Guinea- Bissau, Libérie, Mali, Nigérie, Senegal, Sierra Leone a Togo), jejímž cílem má být prohlubování ekonomické integrace ve všech oblastech ekonomické aktivity, zejména průmyslu, dopravy, telekomunikací, energie, zemědělství, přírodních zdrojů, obchodu, otázkách měnových, a také v oblasti sociální a kulturní. K dosažení vytyčeného cíle mají

---

³⁵ Adedeji (2002)

³⁶ WAEMU (2010)

pomoci společné instituce, které ECOWAS má, jedná se o: Parlament, Komisi, Společný soudní dvůr a Banku pro investice a rozvoj (EBID).³⁷

ECOWAS byl založen 28. května v roce 1975 Smlouvou o Hospodářském společenství států západní Afriky, kterou podepsalo 14 frankofonních a anglofonních a jeden lusofonní stát, za jednacích jazyky byla přijata angličtina a francouzština. Přestože je ECOWAS považován za jedno z nejdůležitějších integračních seskupení v rámci Afriky, stále ještě nejsou dokončeny některé stěžejní úkoly, které si při svém založení společenství vytyčilo. Především v oblasti liberalizace vzájemného obchodu dochází ke stagnaci. Co se však týče například propojování jednotlivých států pomocí infrastruktury, v této oblasti je situace uspokojivá. Za překážku rozvoje lze samozřejmě pokládat především fakt, že země ECOWAS patří mezi nejméně vyvinuté ekonomiky a jejich zapojení do mezinárodní dělby práce je poměrně slabé.³⁸ Pro ilustraci integračních snah v rámci ECOWAS si můžeme uvést fakt, že mezi lety 1978 a 1993 podepsaly členské státy 28 protokolů a dohod. Z těchto dohod však všech 28 ratifikoval jen jediný stát, a to Ghana.³⁹

3.3.2 CEMAC

Jedná se o Hospodářské a měnové společenství Střední Afriky (Communauté Economique et Monétaire de l'Afrique Centrale. Toto společenství vzniklo v roce 1994 a zakládajícími státy byly: Gabon, Republika Kongo, Kamerun, Středoafriická republika a Čad, teprve později se k seskupení přidala také Rovnicková Guinea. Základním cílem tohoto integračního celku bylo zavedení pásma volného obchodu s budoucím přechodem k celní unii. Všechny státy, které jsou sdruženy v CEMAC používají společnou měnu CFA frank. V současnosti jsou jako hlavní dlouhodobé cíle udávány především zvyšování konkurenceschopnosti, konvergence makroekonomických politik, koordinace v oblasti sektorových politik a harmonizace fiskálních politik.⁴⁰

Místo názvu CEMAC se také někdy používá zkratka CAEMC nebo EMCCA. Vývoj této unie stejně jako u ostatních integračních afrických seskupení jakéhokoliv rázu

---

³⁷ ECOWAS (2010)

³⁸ Zlý (2004)

³⁹ Adamcová, Gombala (2001)

⁴⁰ Honová (2007)

nebyl jednoduchý. Za nejstarší předchůdkyni je považována Rovníková a celní unie z roku 1959. CEMAC je založeno na čtyřech pilířích:

- Hospodářská unie střední Afriky,
- Parlament Společenství,
- Soudní dvůr,
- a Měnová unie střední Afriky.⁴¹

Mezi problémy tohoto seskupení patří především fakt, že se jedná o skupinu zemí, které jsou v celosvětovém měřítku jedny z nejchudších, nejméně rozvinutých a zaměřených především na agrární sektor (i když v posledních letech má na rozvoj například Rovníkové Guiney či Gabonu pozitivní vliv nález velkého množství ropy).⁴²

3.3.3 WAEMU

Západoafrická hospodářská a měnová unie je potomkem Západoafrické hospodářské a celní unie (UDEAO), která byla ustanovena už v roce 1959. V roce 1994 byla ustanovena WAEMU, která navazovala na integrační snahy UDEAO a další regionální dohody. Vznikla dohodou šesti frankofonních států (Pobřeží slonoviny, Senegal, Benin, Mali, Burkina Faso a Niger) a dvou států mimo tuto jazykovou skupinu (Togo a Guinea-Bissau). Ve vztahu k anglofonním zemím v rámci ECOWAS se projevuje, jak obtížné je integrovat tyto dvě skupiny anglo- respektive frankofonních zemí. Snaha ECOWAS o vytvoření měnové unie v letech 1987 až 2000 mezi státy obou jazykových skupin, ztroskotala především z důvodu nezájmu WAEMU. Pro dosahování určitých cílů či efektivity měnové unie je však možná lepší, že počet členů je spíše menší a snáze se dosahuje shody v zásadních otázkách. Cíle, kterých chce WAEMU dosáhnout jsou velmi podobné těm u CEMAC. Za své dlouhodobé hlavní cíle označuje WAEMU hospodářskou integraci členských zemí posilováním konkurenceschopnosti jejich finančních a hospodářských aktivit a také vytvoření fungujícího společného trhu.⁴³ Problémem je dle mého názoru u CEMAC stejně jako u WAEMU velká obtížnost uvádění teoretických dlouhodobých cílů do praxe prostřednictvím dílčích krátkodobých plánů a konkrétních kroků.

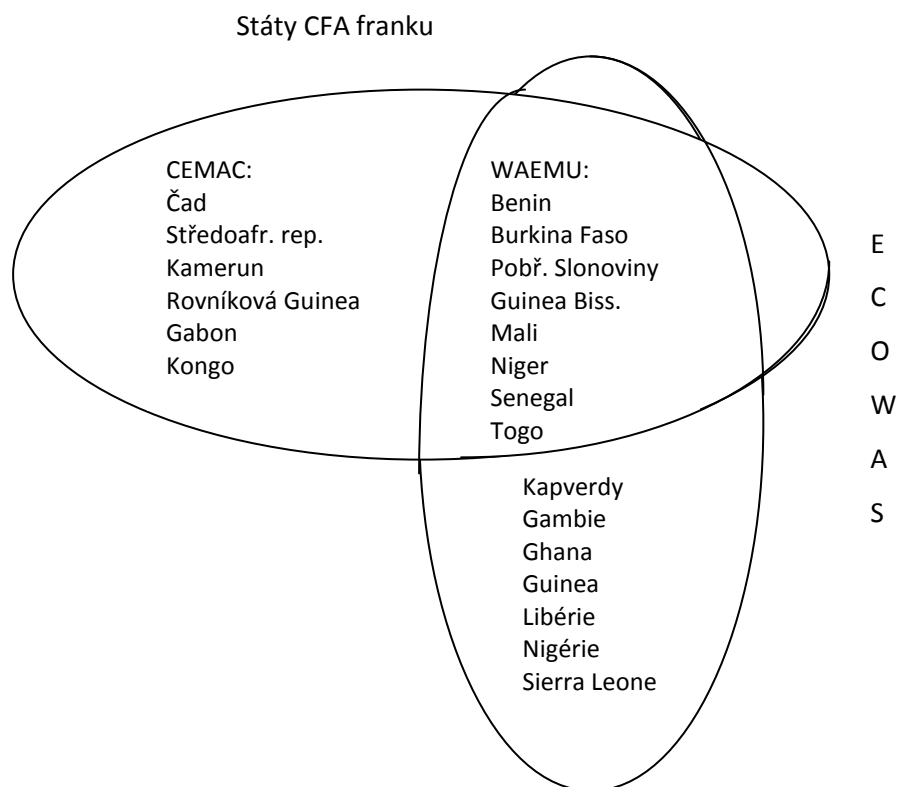
---

⁴¹ Zlý (2004)

⁴² Borgstrom (2008)

⁴³ Adedeji (2002)

Obrázek 3.1 Vztahy mezi státy ECOWAS, WAEMU a CEMAC

Zdroj: ECOWAS, CEMAC, WAEMU, zpracování vlastní [2011-02-12]

3.4 Historický vývoj Zóny CFA franku

Nyní se má práce blíže zaměřit na vysvětlení měnového společenství CFA franku. Zkratka CFA má více významů, které pro nefrancouzštináře není těžké zaměnit. Do roku 1958 byl její význam „Francouzské kolonie v Africe“ (v originálu Colonies françaises d’Afrique) a následně „Francouzské africké společenství“ (Communauté française d’Afrique). V současnosti se zkratka CFA používá již pouze pro označení středoafriického CFA franku a západoafriického CFA franku. V prvním případě se pod zkratkou CFA skrývá pojem „Finanční spolupráce ve střední Africe“ (Coopération financière en Afrique centrale) a v případě západoafriického franku „Francouzské finanční společenství“ (Communauté financière d’Afrique).

Tabulka 3.1 Přehled členských zemí CFA franku a jejich základní charakteristiky

	Populace	Velikost území	Hustota zalidnění	HDP	HDP na osobu	Meziroční růst reálného HDP
	(v tis.)	(v tis. Km ²)	(ob. / km ²)	(v mil. USD)	(v USD)	(průměr 2001 - 2009)
Středoafriická republika	4 422	623	7	3 471	785	1,9
Čad	11 206	1 284	9	17 067	1 523	8,4
Kamerun	19 522	476	41	46 347	2 374	3,3
Rovníková Guinea	676	28	24	21 188	31 331	20,5
Kongo	3 683	342	11	15 614	4 239	4,5
Gabon	1 475	268	6	21 951	14 886	1,9
Benin	8 935	115	78	13 454	1 506	4,1
Burkina Faso	15 757	274	58	19 395	1 231	5,4
Cote d'Ivoire	21 075	322	65	33 766	1 602	0,9
Guinea-Bissau	1 611	36	45	817	508	1,1
Mali	13 010	1 240	10	15 898	1 222	5,7
Niger	15 290	1 267	12	10 392	680	5,0
Senegal	12 534	197	64	20 841	1 663	3,8
Togo	6 619	57	117	6 071	917	1,8
Afrika	1 008 354	30 323	33	2 825 691	2 802	5,3

Zdroj: African Economic Outlook [2011-02-12]

3.4.1 Vývoj 50. a 60 let

Vznik měnové unie CFA franku můžeme datovat do roku 1948, tedy do období, kdy v Africe po druhé světové válce dochází v souvislosti s ústupem koloniální nadvlády k mnohým změnám. Přestože před druhou světovou válkou byly francouzské kolonie v Africe úzce závislé na monetární politice Francie a vývoji kolem francouzského franku, zachovávaly si jednotlivé státy ve francouzské Africe své vlastní měny.

Teprve v roce 1948 se Francie rozhodla zavést pro Francouzskou západní a Francouzskou rovníkovou Afriku společnou měnu, která byla konvertibilní s francouzským frankem. Parita byla stanovena na úrovni dva francouzské franky za jeden africký. V roce 1958 po rozpadu Francouzské západní a Francouzské rovníkové Afriky poskytla Francie bývalým členským státům status autonomních republik v rámci tzv. Francouzského

společenství a společná měna byla zachována do budoucna. Název franku CFA se začal používat od roku 1960, po vyhlášení politické nezávislosti.⁴⁴

Zajímavostí u XOF (Západoafrický CFA frank) i XAF (Středoafický CFA frank) je, že v režimu fixních kurzů jsou ve vztahu k franku a později k euru už od roku 1948. A pouze jednou v celé historii (v roce 1994) došlo k úpravě centrální parity. Důvod vzniku CFA franků byla dle vyjádření francouzské vlády nestabilita francouzského franku po 2. světové válce, kterou Francie nechtěla přenášet značný dopad devalvace do svých kolonií, a proto v nich zavedla jinou měnu v poměru 1 CFA frank = 1,70 FRF. V roce 1948 pak došlo k zafixování těchto měn na francouzský frank v poměru 1 CFA frank = 2 FRF. V roce 1960 byly „staré“ franky převedeny na „nové“ v podstatě tak, že ze sto „starých“ franků se stal jeden „nový“ a to znamenalo kosmetickou změnu 1 CFA frank = 0,02 FRF. K jediné změně centrální parity pro CFA frank došlo v roce 1994, kdy 1 CFA frank = 0,01 FRF (tato změna měla pomoci větší konkurenceschopnosti afrického exportu). Poslední změnou, ke které došlo v roce 1999, bylo zafixování CFA franku k EUR v poměru 1 euro = 655,957 franků (CFA frank = 0,152449 euro).⁴⁵

Tabulka 3.2 Vývoj centrální parity CFA franku vůči FRF a EUR (1945 – 2011)

Období	Parita
26. 12. 1945 - 16. 10. 1948	1 CFA frank = 1,70 FRF
17. 10. 1948 - 31. 12. 1959	1 CFA frank = 2,00 FRF
1. 1. 1960 - 11. 1. 1994	1 CFA frank = 0,02 FRF
12. 1. 1994 - 31. 12. 1998	1 CFA frank = 0,01 FRF
1. 1. 1999 - současnost	100 CFA franků = 0,152449 EUR

Zdroj: Banque de France [2011-02-24]

3.4.2 Vývoj v 70. letech a krize let 80.

Fixní kurz byl v zóně CFA franku zaveden především z důvodu zajištění cenové stability a také pro rozvoj exportu členských zemí. Jak vyplývá z ekonomické teorie, při systému fixních kurzů je vytvářeno stabilnější prostředí pro rozvoj mezinárodního

⁴⁴ Adamcová, Gombala (2001)

⁴⁵ Gulde, Tsangarides (2008)

obchodu. Pro zahraniční subjekty, které chtěli v zóně rozvíjet své obchodní aktivity, je poměrně snadná kalkulace případných nákladů či výnosů a odpadlo riziko plynoucí z kurzových změn. Samozřejmě na druhé straně má systém fixního kurzu i svá rizika, která země CFA franku musí podstupovat. Jedná se například o nemožnost provádět vlastní měnovou politiku nebo omezenou možnost bránit se inflačním tlakům, které přicházejí ze zahraničí (v minulosti inflační riziko spojené s vývojem ve Francii, v současnosti v Eurozóně).

Od svého vzniku se systém fixního kurzu v popisovaných afrických ekonomikách celkem osvědčoval, samozřejmě ale nemohl řešit všechny problémy, které oblast sužovaly, a které v 70. letech začínají narůstat. Nicméně se dá říci, že zhruba od poloviny 80. let se situace v zemích CFA franku začíná rapidně horšit. V tomto období dochází ke značnému snížení cen komodit, na kterých byl export zemí CFA franku závislý v průměru asi o 50 %. Těmito komoditami byly především ropa, káva, bavlna a kakao. Také se zvětšuje rozdíl mezi konkurenceschopností afrických zemí vně a uvnitř zóny CFA v neprospěch členských států (například nižší náklady na pracovníka při výrobě jednotky produkce v nečlenských zemích). Vývoji nepomohl ani apreciuující francouzský frank, který ještě více oslabil schopnost konkurovat jiným zemím a devalvace amerického dolaru, která měla za následek ještě nižší příjmy z exportu.⁴⁶

Přestože probíhala snaha o nápravu (změny v systému hospodaření státních podniků, restrukturalizace bankovního systému), neutěšená situace se stále zhoršovala. Narůstala zadluženost jak vnitřní tak vnější, náklady použité ve veřejném sektoru často způsobovaly vytlačení prostředků soukromého sektoru. Země CFA franku musely čelit odlivu zahraničního kapitálu a rostoucímu nezájmu zahraničních investorů o zónu CFA franku. S tím samozřejmě souvisí také problémy v bankovním sektoru a problémy klíčových výrobních odvětví. Od poloviny 80. let dochází ke stagnaci ekonomického růstu v zóně CFA.

3.4.3 Cesta z krize v 90. letech

Od začátku 90. let bylo jasné, že situace vyžaduje hlubší řešení podpořené změnou parity vůči francouzskému franku, jak bylo již zmíněno. Devalvace sama o sobě by však

---

⁴⁶ Adamcová, Gombala (2001)

situaci nevyřešila, byla pouze součástí balíčku zavedených opatření. Jednalo se například o podporu cenové liberalizace, legislativní změny, programy na rozvoj pracovního trhu, nebo projekty restrukturalizační a privatizační. Kromě plošných opatření se také rozběhly specifické projekty pro jednotlivé členské země (programy pro povzbuzení drobného podnikání v Beninu nebo projekt pro Mali, který byl zaměřen na rozvoj těžby zlata v zemi). Devalvace CFA franku proběhla 12. ledna 1994, za nutné toto opatření považovala například také Světová banka či Mezinárodní měnový fond, které rozhodnutí o změně parity podpořily.⁴⁷

Zavedení výše popsaných opatření v 90. letech se začalo téměř okamžitě pozitivně projevovat. Nejenže se zvýšil export ze zemí CFA franku, ale došlo také k nárůstu obchodu mezi jednotlivými členskými zeměmi. V některých odvětvích výrobků běžné spotřeby se výrazně snížil import a tyto začaly být vyráběny uvnitř regionu. Pokud tedy shrneme efekty, které devalvace způsobila, jedná se o zvýšení konkurenceschopnosti v důsledku relativního snížení cen exportovaného zboží pro třetí země a naopak relativní nárůst cen u zboží dováženého. Celkově došlo pro země CFA franku k pozitivnímu efektu – ke zlepšení obchodní bilance.

Přestože problémy 80. a začátku 90. let mohly vést k rozkolu mezi zeměmi CFA franku, nestalo se tak, naopak se země zavázaly k ještě těsnější spolupráci a došlo k uzavření několika dalších dohod vztahujících se k prohloubení integrace. Klíčové oblasti budoucí spolupráce jsou především sjednocení právní základny, předpisů a pravidel, a tvorba společných institucí, které budou zaměřené na přijímání a kontrolu společných dohod. Důvody k zachování jednotné měny byly především jednoduchost směny mezi jednotlivými zeměmi, možnost sdružovat devizové rezervy (pokud by země používaly svou vlastní měnu, musely by logicky disponovat větším množstvím devizových rezerv, než v případě většího celku, kde jsou rezervy společné).⁴⁸

3.4.4 OHADA

Jak jsem již zmínil, v rámci dalšího prohlubování integrace byly přijaty některé nové iniciativy. V této souvislosti je často zmiňován jeden projekt – OHADA

---

⁴⁷ Adamcová, Gombala (2001)

⁴⁸ Adamcová, Gombala (2001)

(Organization for the Harmonization of Business Law in Africa), jehož úkolem je především:

- sjednotit právní normy v oblasti obchodního práva,
- zajišťovat právní vynutitelnost těchto norem (to má za úkol k tomuto účelu zřízený regionální soudní dvůr),
- poskytnout stále prostředí zaručující rozvoj soukromých ekonomických aktivit.

Vstup do této organizace není omezen pouze na země Zóny CFA, členem se může dle stanov organizace stát kterýkoliv africký stát. Činnost institucí patřících pod OHADA byla zahájena v roce 1996 a hlavním centrem organizace je kamerunské Yaoundé.⁴⁹

3.4.5 Vývoj do současnosti

Ve vývoji posledních let se jako velmi podstatné jeví snahy o kopírování či napodobování konvergenčních politik zavedených v EU. Zde je nezbytné zmínit především implementaci paktu makroekonomické stability, ve kterém jsou stanovena konvergenční kritéria velmi podobné tzv. maastrichtským kritériím. Tento pakt makroekonomické stability je složen ze dvou samostatných smluv schválených v rámci WAEMU a CEMAC, hlavním obsahem jsou tři kritéria, která jsou společná pro obě seskupení. V případě WAEMU jsou tato pravidla stanovena v Paktu konvergence, stability, růstu a solidarity, u seskupení CEMAC byla tato kritéria schválena v návaznosti na pakt WAEMU v roce 2001. Konkrétně se jedná o následující tři pravidla, která by měla být členskými zeměmi naplňována:

- vyrovnaný nebo přebytkový rozpočet od roku 2002,
- poměr veřejného dluhu k HDP pod hranicí 70 %,
- roční míra inflace pod hranicí 3 %.

O tom, jak úspěšné jsou jednotlivé členské země v naplňování těchto výše uvedených kritérií, budu blíže hovořit v páté kapitole.

V posledních letech byla také zlepšována pravidla umožňující větší mobilitu pracovní síly, například prostřednictvím zavedením jednotných cestovních dokumentů pro

---

⁴⁹ OHADA (2010)

všechny země, které jsou sdruženy ve WAEMU respektive CEMAC. K zajištění větší mobility kapitálu mezi jednotlivými členskými zeměmi Zóny CFA franku byla přijata základní ustanovení pro tvorbu kapitálového trhu, nejprve pro WAEMU a posléze i pro CEMAC se stejnými pravidly.⁵⁰

3.5 Centrální banky BCEAC a BCEAO

Ve stejném roce, kdy se začíná používat název CFA frank, tedy v roce 1960, dochází také k založení dvou centrálních bank – Centrální banky středoafriických států (BCEAC) a Centrální banky západoafriických států (BCEAO). Banky jsou součástí WAEMU respektive CEMAC. Úkolem těchto centrálních bank je emise společné měny a péče o její stabilitu, pokud to není v rozporu s hlavním úkolem, podporuje také ostatní hospodářské politiky, které jsou prospěšné pro měnové společenství. Co se týče úkolů centrálních bank, ty jsou specifikovány následovně:

- shromažďování a spravování devizových rezerv členských států,
- řízení měnové politiky členských států WAEMU respektive CEMAC,
- vedení účtů jednotlivých členských států,
- dohled nad komerčními bankami a ostatními finančními institucemi,
- podporovat fungující systém plateb uvnitř měnového společenství.⁵¹

Hlavní sídlo obou centrálních bank se nachází v Paříži, další pobočky jsou pak rozmístěny v jednotlivých členských státech. Jak BCEAO tak i BCEAC mají úzkou vazbu na francouzské ministerstvo financí.⁵² Adamcová, Gombala (2001) uvádí, že dříve jeho funkci ve vztahu k oběma bankám zastávala Banque de France.

Úzký vztah s Francií, který africkým států zajišťuje větší kredibilitu při obchodování se zahraničím, je postaven na několika zásadních pravidlech, které musí africké centrální banky dodržovat. Pokud chtějí, aby jim francouzské ministerstvo financí spravovalo jejich finance na speciálním účtu, který je pro tyto účely zřízen, musí splňovat dvě hlavní podmínky:

---

⁵⁰ Strauss-Kahn (2005)

⁵¹ BCEAO (2011)

⁵² Gulde, Tsangarides (2008)

- mít uloženo 50 % svých devizových rezerv na tomto účtu (do roku 2007 byla tato hranice stanovena na 65 %),
- alespoň 20 % finančních závazků musí být kryto zahraničními měnami.⁵³

Přestože oficiálně by měly obě centrální banky být těmi, kdo je tvůrcem měnové politiky, v realitě je to francouzské ministerstvo financí, kdo v těchto zemích řídí měnovou politiku. Kupříkladu má pod dohledem emisi peněz v zóně CFA franku, aby nedocházelo k nadměrné emisi peněz. Můžeme tedy říct, že přestože BCEAO i BCEAC jsou oficiálně centrálními bankami, nejsou zcela svobodné ve svém rozhodování. Tato nesvoboda spočívá například v nutnosti mít uloženo 50 % devizových rezerv u francouzské autority, dále pak v nemožnosti de facto rozhodovat o měnové politice členských států. Většina autorů, kteří se problematikou CFA franku zabývají, se shodují v tom, že z velké části se obě centrální banky zóny CFA musí podřizovat rozhodnutím z francouzské strany, která mají zásadní vliv na měnový vývoj v oblasti. BCEAO a BCEAC můžeme označit za jakési pobočky francouzského ministerstva financí, které mají hlavně administrativní význam.⁵⁴

Obě centrální banky BCEAC i BCEAO se zaměřují na tři hlavní cíle při prosazování své měnové politiky, jedná se o následující:

- kvalitativní kontrola úvěrů,
- kontrola efektivního rozmístění zdrojů,
- kontrola likvidity.⁵⁵

U kontroly likvidity používají BCEAO i BCEAC nástroj povinných minimálních rezerv. Toto omezení má především zajistit stabilitu měnovou a také cenovou prostřednictvím kontroly celkově poskytnutých úvěrů.

S kvantitativní stranou úvěrů souvisí samozřejmě také jejich kvalita. V této oblasti funguje tzv. Národní úvěrový výbor, který pro každý stát určuje odvětví, do kterých mají úvěry plynout prioritně. Na základě preference jednotlivých odvětví jsou stanoveny koeficienty a na základě těchto koeficientů jsou určovány úrokové sazby, za které jsou poskytovány jednotlivým podnikům úvěry a také objem těchto úvěrů.

---

⁵³ BCEAO (2011)

⁵⁴ Adamcová, Gombala (2001)

⁵⁵ BCEAO (2011)

Pod pojmem kontroly efektivního rozmístění zdrojů se skrývá fakt, že pro zajištění toho, aby podniky, banky a finanční instituce umísťovaly svůj kapitál v členských státech zóny CFA franku, je nutnost stanovovat a udržovat takových úrokových sazeb, které budou dostatečně přitažlivé.⁵⁶

3.6 Dílčí závěr

Ve třetí kapitole se diplomová práce zabývala popisem integračních snah v Africe. Byly nastíněny některé hlavní integrační trendy, které se v rámci afrického kontinentu odehrávají a také obtížnost jejich naplňování vzhledem k značné nestabilitě jednotlivých zemí, jejich pohnuté historii, ekonomické úrovni atd. Práce se zaměřuje zejména na oblast střední a západní Afriky, neboť právě zde se nachází státy, které jsou sdruženy v měnové unii používající CFA frank. Je popsán vývoj tohoto společenství od koloniální éry, přes osamostatnění jednotlivých afrických států, vývoj od 60. let po současnost, a problémy, které v jednotlivých dekadách v Zóně CFA franku nastaly. V kapitole je popsáno také fungování jednotlivých unií CEMAC a WAEMU, ze kterých je zóna složena a jejich dvou centrálních bank BCEAO a BCEAC, jejich úlohu a systém, jakým fungují.

---

⁵⁶ Strauss-Kahn (2005)

4 Komparace zemí CFA franku z pohledu dopadu používání společné měny

4.1 Ekonomická úroveň zemí CFA franku

Při srovnávání ekonomické úrovně zemí se obvykle používá ukazatel výše HDP na osobu či meziroční procentní růst HDP. Protože dle teoretických východisek by země, které jsou spolu sdruženy v měnové unii, měly mít podobně korelované hospodářské cykly, měly být podobně ekonomicky vyspělé a měly by také mít podobné tempo meziročního hospodářského růstu, zvolil jsem si i já pro svou diplomovou práci kritérium korelace hospodářských cyklů, výši HDP na osobu respektive meziroční tempo ekonomického růstu.

4.1.1 Korelace hospodářských cyklů uvnitř Zóny CFA franku

Jak uvádím ve druhé kapitole, je žádoucí, aby státy, které jsou sdruženy v měnové unii, měly podobné hospodářské cykly. Pokud totiž země členstvím v měnové unii přijde o možnost čelit případnému šoku, který nepostihne ostatní členské země, pomocí kurzového kanálu, nejevilo by se její členství v unii z tohoto hlediska jako optimální řešení.

Poslední výzkum provedený na členských zemích Zóny CFA franku zaměřený na hledisko korelace hospodářských cyklů, který byl v době tvorby této diplomové práce k dispozici, zkoumá korelaci hospodářských cyklů mezi zeměmi v letech 1980 až 2005, ve výčtu měřených zemí není zahrnuta Rovnicková Guinea, pro kterou nebyla k dispozici relevantní data v uvedeném období, a tento stát se také stal členem později. Analýza ukazuje, že i přes slabý vzájemný obchod, který mezi zeměmi panuje, existuje zde pozitivní vztah mezi většinou měřených zemí v oblasti. Dominantní ekonomiky Zóny CFA franku (Kamerun, Cote d'Ivoire) jsou s ekonomickým cyklem podle očekávání korelovány více. Naproti tomu státy jako Kongo, Guinea Bissau nebo Mali vykazují korelaci hospodářských cyklů velice slabou (zde můžeme velkou část viny přičíst celkové nestabilitě těchto zemí, ať už politické nebo ekonomické). Pokud se podíváme na třináct měřených států jako na celek, musíme uznat, že pro větší polovinu z nich platí, že jejich hospodářský cyklus je významně korelovaný. Nicméně výsledek je poměrně zkreslen tím, že korelace nebyla provedena srovnáním jednotlivých států mezi sebou, ale porovnáním

jednotlivých států s celkovým průměrem za všechny země. Tím pádem je výsledek zkreslen ve prospěch silnějších ekonomik.

Tabulka 4.1 Korelace hospodářských cyklů Zóny CFA franku v letech 1980 - 2005

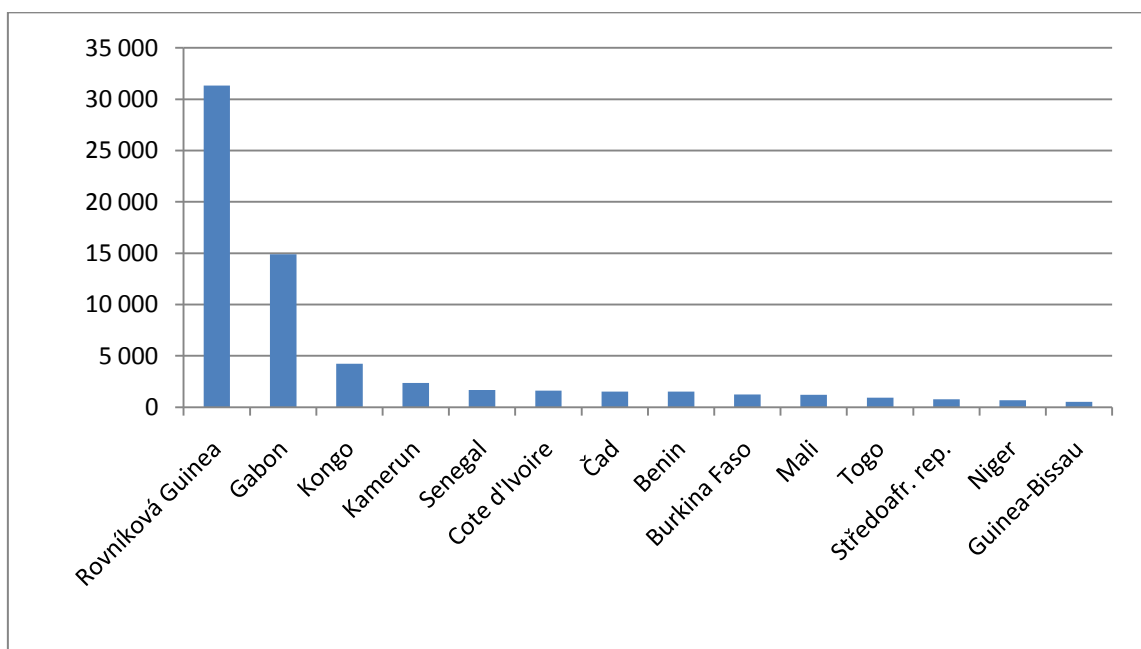
	Korelační koeficient	Významnost korelace
Cote d'Ivoire	0.79 ***	0.0000
Senegal	0.76 ***	0.0000
Burkina Faso	0.73 ***	0.0000
Středoafr.rep.	0.73 ***	0.0000
Kamerun	0.69 ***	0.0001
Benin	0.58 ***	0.0023
Čad	0.52 ***	0.0072
Togo	0.43 **	0.0328
Niger	0.40 **	0.0474
Gabon	0.31	0.1298
Guinea Bissau	0.19	0.3676
Kongo	0.06	0.7613
Mali	0.04	0.8548

Zdroj: Banque de France [2011-02-24]

4.1.2 HDP na osobu

Ekonomiky CFA franku se v době francouzské koloniální nadvlády a tedy v začátcích své měnové unie od sebe svou vyspělostí příliš nelišily, jednalo se o nejméně rozvinuté ekonomiky světa, které by ve srovnání HDP na hlavu pravděpodobně dosahovaly podobně nízkých hodnot. S postupem času se však rozdíly mezi nimi začaly prohlubovat. Rozdíly jsou ilustrovány v grafu 4.1.

Graf 4.1 HDP na osobu v USD (2010)

Zdroj: African Economic Outlook [2011-02-12]

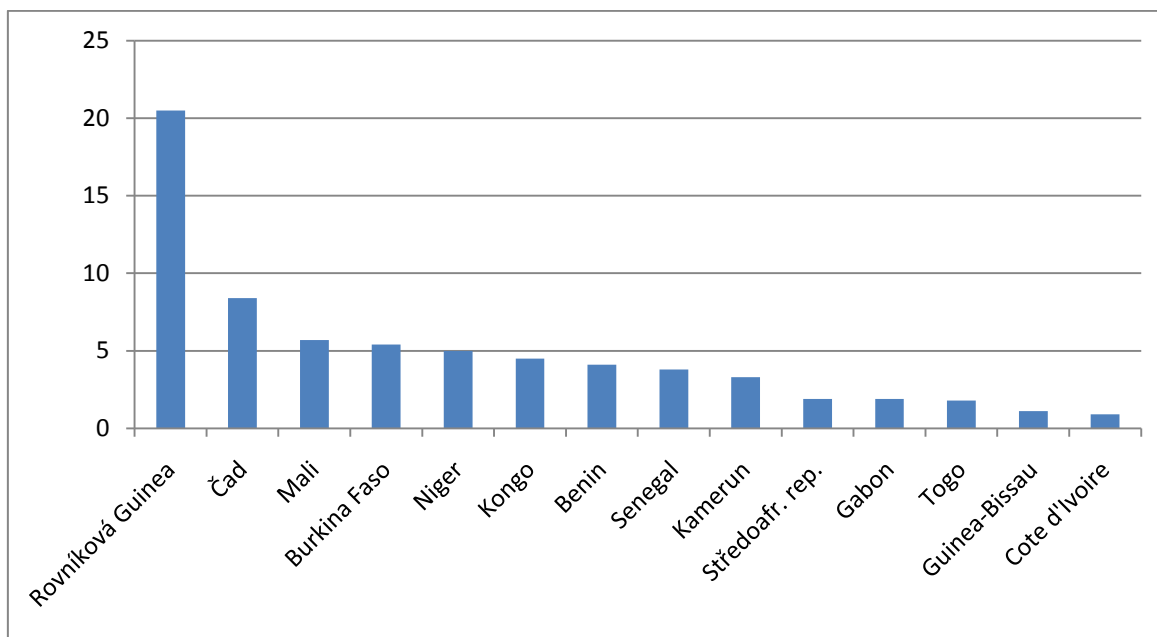
Zatímco například u Rovnickové Guineje je HDP v USD na osobu 31 331 USD, v případě nejchudší ekonomiky Guiney Bissau je to pouhých 508 USD. Na jednoho obyvatele tedy připadne dvašedesátkrát méně. Samozřejmě je zde problém toho, že pouze malé procento obyvatel Rovnickové Guineje nebo Gabonu má skutečný podíl na bohatství své země, neboť většina tohoto bohatství získaného z těžby ropy, je rozdělena mezi malý počet lidí. Tuto nerovnoměrnost zde však nebudeme řešit.

Z velké rozdílnosti mezi již zmíněnou Rovnickovou Guineou či Gabonem a na druhé straně Nígerem či Guineou Bissau můžeme usuzovat, že se v tomto ohledu nejedná o optimální měnovou oblast, kde by rozdíly mezi ekonomickou úrovní jednotlivých členů zcela jistě neměly být takto extrémní. Navíc vzhledem k tomu, jak významně vybočují ekonomiky Rovnickové Guineje a Gabonu, může pozorovateli lehce uniknout, že také mezi ostatními státy jsou v ukazateli HDP na osobu značné rozdíly (např. mezi HDP na osobu v Senegal a ve Středoafřické republice je více než dvojnásobný rozdíl, přestože na grafu tento rozdíl nevypadá tak markantně).

4.1.3 Meziroční růst HDP

Také, co se týče rozdílnosti v meziročním růstu HDP mezi jednotlivými zeměmi Zóny CFA franku, je situace obdobná jako v případě HDP na osobu, což dokládá i graf 4.2.

Graf 4.2 Meziroční růst reálného HDP (průměr 2001 – 2010), v %

Zdroj: African Economic Outlook [2011-02-24]

Přestože zde můžeme nalézt země s poměrně uspokojivým průměrným meziročním růstem mezi 3 % až 6 %, jsou zde také ekonomiky, které se pohybují kolem hranice jednoho procenta nebo i pod ní (Guinea Bissau, Cote d' Ivoire). Na zcela opačném pólu pak stojí Rovníková Guinea s obrovským průměrným meziročním průměrným růstem 20,5 %. Při takových diametrálních rozdílech v ekonomickém růstu mezi jednotlivými členskými zeměmi měnové unie, se zcela jistě nejedná o optimální mix zemí, pokud hovoříme o optimální měnové oblasti. Například státům s nízkým meziročním růstem by v případě, že by měly svou vlastní monetární politiku, mohla pomoci jiná míra úrokových sazeb nebo devalvace měny k posílení konkurenceschopnosti. Tím pádem by i meziroční tempo růstu ekonomiky mohlo být daleko vyšší. V případě, že neovládají svou měnovou politiku, je to ale problematické.

4.2 Obchod mezi státy CFA franku

U používání společné měny bychom si dle teorií, které se zabývají integracemi ať už měnovými nebo obecněji ekonomickými, měli položit otázku, zda je měnová integrace mezi státy prospěšná nebo zda je spíše na škodu, jestli pomáhá rozvíjet vzájemné obchodní vztahy, nebo zda je naopak spíše brzdí. Zcela jistě převládajícím názorem je ten, že měnové unie mají značný a pozitivní dopad na rozvoj obchodu uvnitř unie.

U zemí CFA franku bylo prováděno několik vědeckých analýz na toto téma. African Economic and Business Review (2011) se například pomocí modelu vzájemného obchodu mezi jednotlivými státy CFA zóny snaží rozklíčovat, zda mají tyto země potenciál spolu vzájemně obchodovat více, než tomu bylo doposud. Součástí tohoto modelu byly například takové proměnné jako HDP na osobu (jeden z hlavních ekonomických určujících faktorů), transakční náklady, společná monetární politika, vládní stimuly či naopak bariéry obchodu, společně používaný jazyk, společná hranice a další geografické charakteristiky. Ze závěru jeho studie vychází, že státy CFA franku mají potenciál na větší rozvoj společného obchodu. Příležitosti, které jim společná měnová unie nabízí, však nejsou naplno využity, nachází se pod svým potenciálem. Částečně je to způsobeno tím, že většina faktorů, které působí na státy sdružené v CFA zóně ve smyslu obchodních toků, přichází z vnějšku měnové unie a nikoliv zevnitř od členů. Přestože má CFA zóna nižší podíl vzájemného obchodu mezi jednotlivými členy, než by se na základě výzkumu dalo očekávat, je zde prostor pro růst vzájemných obchodních vztahů, které jsou, jak jsem již uvedl pod svým potenciálem.

Ačkoli monetární unie mezi státy WAEMU a CEMAC má mnoho pozitivních vlivů na jednotlivé ekonomiky (jako například poměrně stabilní míra inflace, která plyne z monetárních omezení), je zde mnoho překážek, které brání rozvoji vzájemných obchodních vztahů. I přes poměrně lehkou převoditelnost zdrojů mezi jednotlivými členskými zeměmi zde existuje stále velké množství faktorů bránících rozvoji, mám zde na mysli například politické bariéry, obavy z nestability některých zemí, kulturních a etnických rozdílností. V případě vhodně zvolené strategie pro prosazování tržně orientovaných ekonomických reforem, investic do lidského rozvoje a zlepšení

infrastruktury by intenzita a objem obchodních vztahů uvnitř CFA zóny mohly zcela jistě narůstat.⁵⁷

Tabulka 4.2 Průměrný poměr zahraničního obchodu uvnitř CFA k celkovému obchodu
v letech 1960 – 2008 (%)

Kamerun	4,74%
Středoafriická republika	6,82%
Čad	10,11%
Kongo	2,66%
Rovníková Guinea	7,96%
Gabon	3,48%
Guinea-Bissau	6,15%
Mali	27,71%
Niger	8,52%
Senegal	9,17%
Togo	5,97%
Benin	7,16%
Burkina Faso	27,21%
Cote d'Ivoire	7,19%
Průměr	9,63%

Zdroj: IMF [2011-02-28]

Jak je z tabulky patrné, objem vzájemného obchodu mezi členskými zeměmi je velmi slabý a až na 3 země (Burkina Faso, Mali a Čad) se ani jedna z členských zemí nedostává přes desetiprocentní hranici v podílu vzájemného obchodu na celkovém obchodu. Členské státy WAEMU jsou na tom co do vzájemného obchodování poněkud lépe, vzájemný obchod zde tvoří téměř 12 % z obchodu celkového, zatímco u zemí sdružených v CEMAC nedosahuje vzájemný obchod ani 5 % z celkového (viz příloha č. 1 a příloha č. 2). Přestože se může zdát uvedené období příliš dlouhé a nezachycující současný trend, opak je pravdou, ani v současnosti se vzájemný obchod mezi členskými zeměmi Zóny CFA franku nepohybuje na příliš rozdílných hodnotách. Pro ilustraci pouze uvedu, že vzájemný obchod v integračních seskupeních jako je například EU nebo ASEAN

⁵⁷ African Economic and Business Review (2011)

(Sdružení národů jihovýchodní Asie) se pohybuje okolo 50 % respektive 60 % (v případě ASEAN neexistuje měnová unie).⁵⁸ I přes nízký podíl vzájemného obchodu mezi státy CFA franku, můžeme pokládat za pozitivní fakt, že tyto země mají stejného hlavního obchodního partnera, kterým jsou státy EU.⁵⁹

4.3 Inflace

Dle teorií, které popisují OCA je důležité, aby země, které tvoří měnovou oblast či unii měly podobnou míru inflace. Tato podmínka je zmíněna a popsána v druhé kapitole této práce. Jednoduše můžeme říct, že důvod, proč je podobnost míry inflace pro země, které jsou sdruženy v měnové unii důležitá, je následující: pokud některá ekonomika v měnové unii vykazuje vyšší míru inflace než ostatní, reálný kurz bude v této zemi apreciovat a následkem toho by byla postižena funkčnost ekonomiky s vyšší mírou inflace.

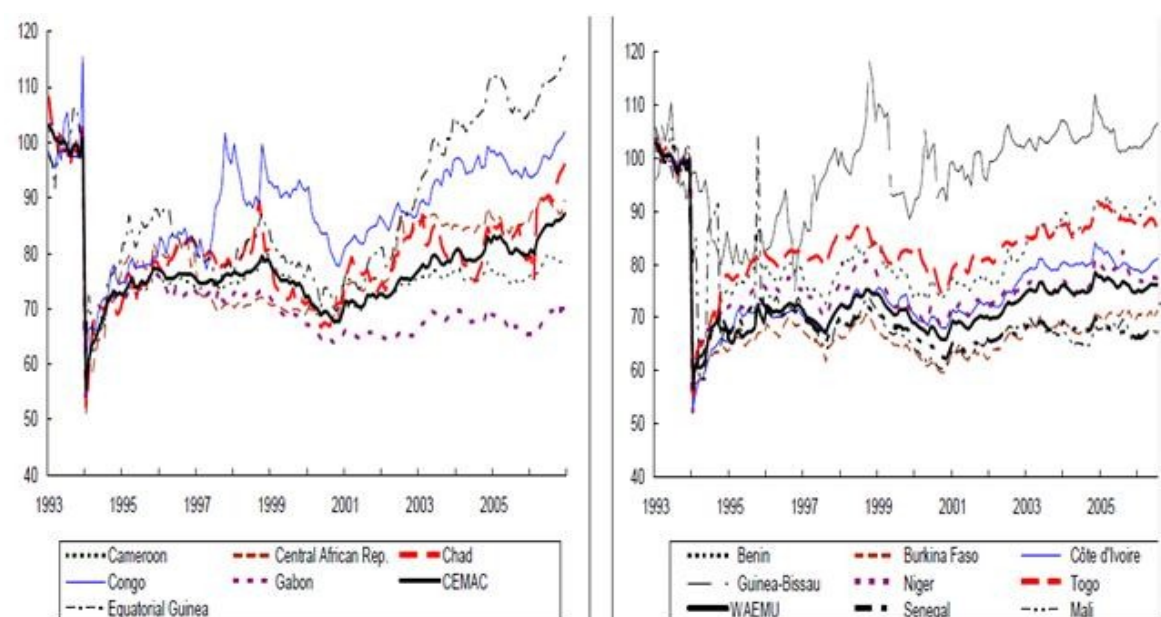
V případě optimální měnové oblasti by tedy země měly mít nejen podobnou míru inflace, ale také podobný vývoj reálného měnového kurzu (REER), který také určuje, zda mezi ekonomikami dochází k cenové konvergenci. V případě optimální měnové unie by země cenově konvergovat měly. Jak vidíme na grafu 4.3, který zachycuje srovnání vývoj reálného měnového kurzu v ekonomikách CEMACU respektive WAEMU v období od roku 1993 do roku 2005, dochází zde k divergenci.

---

⁵⁸ Yehoue (2008)

⁵⁹ Social Science Research Network (2011)

Graf 4.3 Vývoj reálného měnového kurzu v CEMAC a WAEMU (1993 – 2005)

Zdroj: IMF [2011-02-28]

I přes výše uvedenou divergenci však můžeme nalézt i pozitiva, která pro země CFA ze společné měnové unie v cenové oblasti plynou. Díky poměrně striktním pravidlům, která jsou pro v oblasti měnové politiky Zóně CFA dány, si členské státy udržují míru inflace dlouhodobě nižší než ostatní africké státy. V tabulce 4.3 můžeme vidět míry inflace pro sledované ekonomiky Zóny CFA v letech 2007 – 2010.

Tabulka 4.3 Míra inflace mezi v zemích CFA franku v letech 2007 – 2010 (%)

	2007	2008	2009	2010
Kamerun	1,5	5,72	5,38	5
Středoafriická republika	0,9	9,18	5,63	2,87
Kongo	2,59	5,41	3,16	3,44
Čad	-9	8,14	3,16	2,13
Rovníková Guinea	2,8	5,5	4,75	4,2
Gabon	5	5,38	3,19	3,17
Cote d'Ivoire	1,89	6,38	5,39	2,94
Benin	1,3	8,12	6,29	4,49
Burkina Faso	-0,23	9,29	5,37	3,53
Guinea Bissau	4,62	9,6	6,2	2,7
Niger	0,05	10,93	4,1	4,33
Senegal	5,9	5,8	3,99	3,45
Mali	1,41	9,26	5,56	2,49
Togo	1	8,9	5,33	2,8
Afrika⁶⁰	7,5	11,64	8,07	6,5

Zdroj: African Economic Outlook [2011-02-12]

⁶⁰ Do afrického průměru není započítáváno Zimbabwe se svou hyperinflací

Přestože žádná ze zemí nesplňuje kritérium 3 % inflace, kterou mají členské země WAEMU respektive CEMAC stanovenou centrálními bankami jako žádoucí cíl, kterého by mělo být dosahováno, lze inflaci členských států v měnové unii považovat v rámci možností za úspěch. Ve sledovaném období žádný ze států nepřekročil a ani by podle predikcí neměl překročit celoafrický průměr. Více znepokojující je fakt, že se meziroční míry inflace pohybují u některých států hodně skokově a nelze příliš dobře predikovat jejich vývoj (nejmarkantnější skok je u Čadu z 9 % deflace na 8 % inflaci).

V oblasti dosahování stabilní míry inflace je CFA zóna hodnocena dlouhodobě poměrně pozitivně. Pro ilustraci tohoto tvrzení poslouží fakta z výzkumu míry inflace v členských a nečlenských zemích CFA zóny, zatímco členské státy měly průměrnou míru inflace od svého ustavení v roce 1960 do současnosti méně než 7 %, průměr ostatních afrických států ve stejném časovém období se pohybuje kolem 76 %.⁶¹ Část dobrých výsledků je zde třeba přičíst přísné monetární protiinflační politice, na které se podepisoval a podepisuje francouzský, respektive evropský vliv.

4.4 Pohyb pracovních sil

Již R. A. Mundell popisuje ve svých modelech, které se zabývají optimálními měnovými oblastmi, pohyb pracovní síly jako velice podstatnou veličinu. Pomocí flexibilního pohybu pracovníků na trhu práce je možné eliminovat některé šoky, které na jednotlivé ekonomiky mohou působit. Přesun pracovníků mezi ekonomikami může zapůsobit jako faktor, který pomáhá s odstraněním asymetrického šoku.

Vzhledem k tomu, že státy WAEMU a CEMAC mezi jednotlivými členy deklarují volnost pohybu pracovní síly, existují některé překážky, které zvýhodňují pracovníky domácí země na úkor pracovníků z jiných členských ekonomik. Jako příklad si můžeme uvést diskriminaci, která je oficiálně podporována beninskou vládou v oblasti přístavního města Cotonou, které má pro Benin velký význam z toho hlediska, že zde dochází k tvorbě značné části HDP prostřednictvím námořní dopravy a distribuci zboží směrem z i do vnitrozemských států. V této oblasti je stanoveno, že většinu pracovníků v oblasti musí tvořit příslušníci beninské národnosti. Což samozřejmě v praxi vzhledem k tomu jak

---

⁶¹ Yehoue (2008)

v tomto regionu převažuje neformální sektor nad sektorem formálním lze kontrolovat či vymáhat jen stěží.⁶²

V tabulce 4.4 je dobře vidět, že dle dostupných údajů o zaměstnávání cizinců v členských státech WAEMU, pro které byl v roce 2009 zpracován výzkum o zaměstnávání cizinců a poměru cizinců a domácích pracovníků v ekonomice, není poměr hostujících pracovníků ku pracovníkům domácím nijak značný. Kromě Cote d'Ivoire, kde zahraniční pracovníci zaujímají téměř 16 % pracovního trhu, se žádný z pozorovaných států nedostává přes hranici 4,5 %. Navíc z výsledků vyplývá, že přestože pracovníci ze členských států WAEMU převážně tvoří většinu zahraničních pracovníků, není jejich podíl nikterak drtivý. Pokud přihlédneme k tomu, že v kolonce „zahraniční pracovníci z ostatních rozvojových zemí“ nejsou už nijak dále rozlišováni například pracovníci ze států CEMAC či ECOWAS, můžeme větší počet pracovníků pocházejících z WAEMU dle mého názoru přičíst spíše geografické blízkosti těchto států než tomu, že jsou sdruženy v integračním seskupení.

Tabulka 4.4 Poměr domácích a zahraničních pracovníků ve členských zemích WAEMU a složení zahraničních pracovníků pro rok 2003 (%)

	Benin	Burkina Faso	Cote d'Ivoire	Mali	Niger	Senegal	Togo
Domácí pracovníci (%)	96,4	99,3	84,1	98,4	95,6	98,5	95,5
Zahraniční pracovníci (%)	3,6	0,7	15,9	1,6	4,4	1,6	4,5
Rozdělení zahraničních (%):							
z WAEMU	60,6	70,7	73,5	43,8	85,7	13	60,7
z ostatních rozvojových zemí	36,4	23,9	25,2	43,4	12,2	83,9	38,8
z rozvinutých zemí	3,1	6,2	1,3	12,6	2,2	3,1	0,8

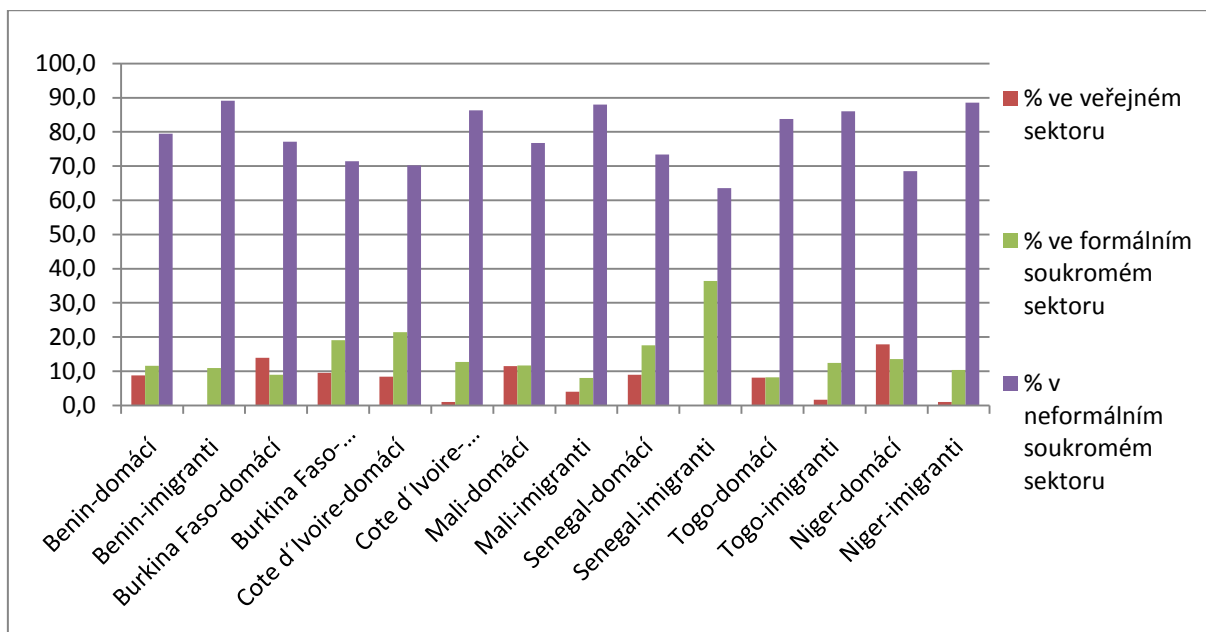
Zdroj: Development, Institutions and Mundialisation [2011-02-22]

Na grafu 4.4 dokládám své tvrzení o těžko kontrolovatelné migraci pracovních sil z důvodu dominance zaměstnávání v neformálním sektoru ekonomiky na příkladu členských zemí WAEMU (není zahrnuta Guinea-Bissau). Výzkum z roku 2009, ve kterém požívá data z měření z roku 2003 (novější data k tomuto tématu nebylo možné dohledat)

⁶² African Economic Outlook (2010)

ukazuje, že podíl neformálního sektoru u domácích i zahraničních pracovníků se v členských zemích pohybuje mezi 63 % až 89 % pracovníků.

Graf 4.4 Zaměstnanost domácích pracovníků a imigrantů v ekonomikách WAEMU v roce 2003 (%)

Zdroj: Development, Institutions and Mundialisation [2011-02-22]

Tímto jsem chtěl dokreslit obtížnost měřitelnosti jakýchkoliv veličin týkajících se trhu práce nebo její mobility v podmínkách měřených zemí z důvodu naprosté dominance šedé či černé ekonomiky na ekonomické aktivitě obyvatel. Přestože výše uvedená měření byla zpracována pouze pro vzorek zemí, domnívám se, že dosažené výsledky můžeme prohlásit za směrodatné pro všechny země, které jsou sdruženy v oblasti CFA franku.

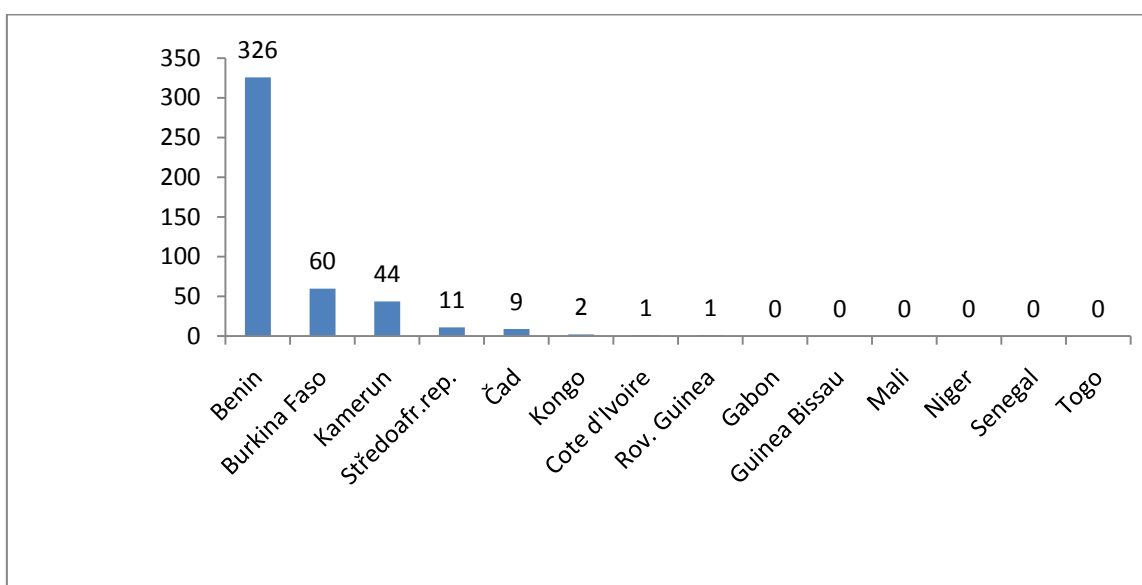
4.5 Pohyb kapitálu

Přestože zde existují snahy o liberalizaci kapitálového trhu mezi jednotlivými členskými zeměmi CFA franku (například organizace OHADA o které jsem se zmiňoval ve třetí kapitole má rozvoj pohybu kapitálu jako jeden ze svých hlavních úkolů), výsledky v této oblasti nejsou téměř žádné. Byl zde například proveden výzkum, který porovnával, zda země subsaharské Afriky, které jsou členy Zóny CFA franku, využívají této relativní výhody jednoduššího pohybu kapitálu a zda mezi nimi dochází k vyššímu pohybu kapitálu než v nečlenských zemích subsaharské Afriky s podobnou mírou ekonomické vyspělosti.

Výsledky ukázaly, že pohyb kapitálu mezi zeměmi Zóny CFA je velice nízký a z pohledu pohybu kapitálu se tedy nejedná o optimální měnovou oblast⁶³. Přestože zde existuje kapitálový trh, je jeho využití velice malé. Nízký pohyb kapitálu se dává za vinu především nízké důvěře, která u zemí CFA franku panuje, nestabilitě ať už politické či ekonomické, a hlavně nízké míře liberalizace a nutnosti reforem.

O pohybu kapitálu mezi ekonomikami nám může mnohé říct také ukazatel míry přímých zahraničních investic. V případě, že by státy uvnitř Zóny CFA franku byly považovány za optimální měnovou oblast, pravděpodobně by pohyb mezi jednotlivými ekonomikami měl být vyšší, než jaký je zachycen v grafu 4.5. Graf zachycuje, kolik milionů USD celkem v období 2005 až 2008 jednotlivé státy poskytly ostatním státům. Bohužel z údajů, které byly o přímých zahraničních investicích členů Zóny CFA franku dostupné, není patrné, do kterých států PZI šly. To však vzhledem k tomu, že kromě Beninu, Burkiny Faso a Kamerunu za sledované období ostatní státy téměř žádné PZI neuskutečnily, vypovídá, že celková suma PZI je nízká vůči všem státům. Tedy logicky je velice nízká také k členským zemím CFA zóny. Co se týče využití výhod, které by pro ekonomiky mohly plynout od ostatních členů měnové unie v podobě přímých zahraničních investic, opět se Zóna CFA franku nejví jako optimální měnová oblast.

Graf 4.5 Odliv PZI v období 2005 – 2008 celkem v milionech USD

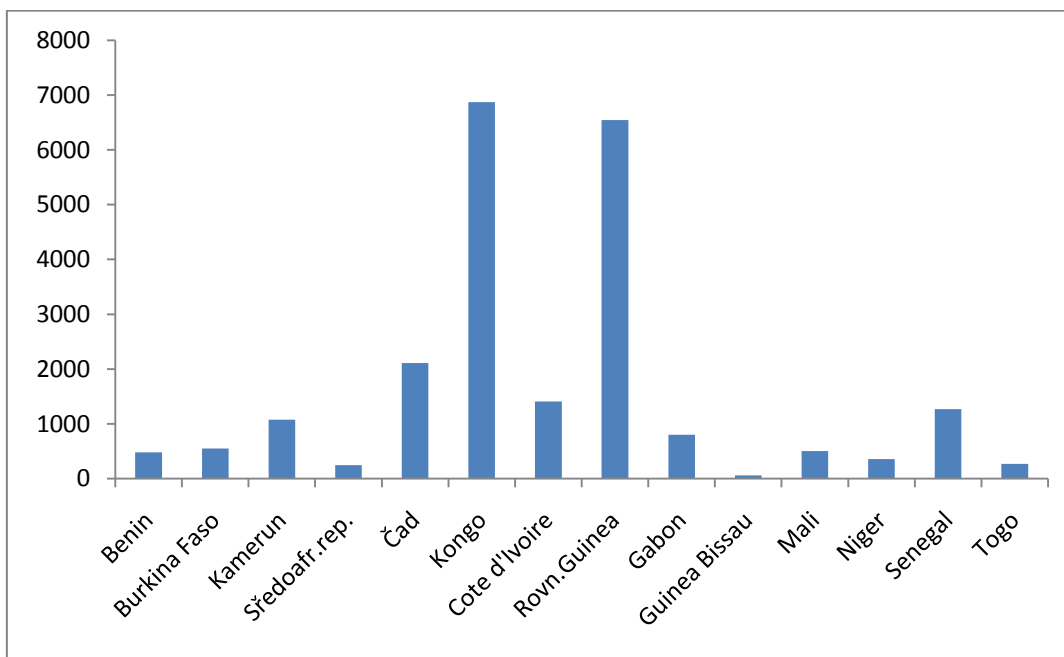

Zdroj: African Economic Outlook [2011-02-12]

⁶³ Bangake (2009)

Analogicky, pokud jsem v předchozím odstavci hovořil o tom, že z jednotlivých států Zóny CFA franku až na výjimky do ostatních členských zemí žádné PZI neplynnou, je jasné, že většina přijatých PZI, které zachycuje graf 4.6, pochází z třetích zemí. Vysoko nad ostatní logicky vyčnívají PZI do Rovnickové Guineje a Konga, které jsou zaměřeny především na těžbu ropy.

Graf 4.6 Příliv PZI v letech 2005 – 2008 celkem v milionech USD

Zdroj: African Economic Outlook [2011-02-12]

4.6 Nezaměstnanost

Na migraci pracovních sil samozřejmě úzce navazuje problematika nezaměstnanosti, která by v optimální měnové unii měla být u členských zemí na podobné úrovni. V případě Zóny CFA franku se dá míra nezaměstnanosti dost obtížně měřit, jako ostatně u většiny afrických zemí. Pokud už se některá země o měření nezaměstnanosti pokouší, nejsou výsledky s ostatními zeměmi komparovatelné často z důvodu použití rozdílné metodiky. Obtížnost měřitelnosti míry nezaměstnanosti spočívá v základním problému, že je těžké označit, kdo je vlastně nezaměstnaný. Často totiž například drobný rolník, který není oficiálně zaevidován, pracuje na svém poli a všechny své výpěstky s rodinou zkonsumuje, podle evropských měřítek by byl takový člověk pravděpodobně považován za nezaměstnaného, v africkém kontextu se tato situace musí hodnotit jinak.

Nejlépe bude asi opět si tento fakt ilustrovat na konkrétních příkladech na státech CFA franku. Z členských zemí jsou nejaktuálnější data dostupné pro Senegal (data z roku 2006), pro ostatní jsou k dispozici buď data starších měření (pro Rovnickovou Guineu například až z roku 1983), nebo zcela chybí (Středoafriická republika, Kongo, Benin, Guinea Bissau, Togo). Tabulku 4.5 tak uvádím spíše pro ilustraci toho, že data vypovídající o míře nezaměstnanosti v případě námi sledovaných zemí nejsou v současnosti k získání, než pro její výpovědní hodnotu.

Tabulka 4.5 Míra nezaměstnanosti v Zóně CFA franku (%)

	Čad	Kamerun	Rovníková Guinea	Gabon	Burkina Faso	Cote d'Ivoire	Mali	Niger	Senegal
míra nezaměstnanosti (%)	0,69	7,50	24,19	18,00	2,40	4,10	8,80	1,46	11,10
rok měření	1993	2001	1983	1993	1998	1998	2004	2001	2006

Zdroj: African Economic Outlook [2011-02-12]

4.7 Diverzifikace produkce v členských státech CFA franku

Je všeobecně potvrzeno, že diverzifikace produkce v zemích, které mají vůči sobě fixní směnný kurz, nebo používají společnou měnu, je nezbytná pro správné a úspěšné fungování tohoto partnerství. Například Benin nebo Togo bývají uváděny v některých zdrojích jako příklady států, které jsou díky své diverzifikaci produkce na tom mnohem lépe než ostatní členské státy Zóny CFA franku, jako například Středoafriická republika, Mali nebo Niger, které jsou z velké části závislé na zemědělské produkci.⁶⁴ Nutno podotknout, že o větší diverzifikaci produkce u Beninu nebo Toga můžeme hovořit pouze v kontextu komparace s ostatními členskými zeměmi WAEMU a CEMAC. Pokud se podíváme na zdroje, které k diverzifikaci produkce u Toga či Beninu přistupují bez ohledu na ostatní země, závěr je takový, že tyto státy trpí nízkou diverzifikací produkce také. Dopad v případě nepříznivých klimatických podmínek však u Beninu, který produkuje především bavlnu (ale například obchod a ostatní služby se na tvorbě HDP též významně

⁶⁴ Gulde, Tsangarides (2008)

podílejí), nebude tak katastrofický jako u Středoafričké republiky, u níž se zemědělství podílí na HDP více než 60 %.⁶⁵

Pro ilustraci toho, jak lze rozdělit státy uvnitř Zóny CFA franku dle jejich diverzifikace můžeme použít dělení Guldeho a Tsangaridese⁶⁶, kteří se sice zabývají pouze státy patřícími do WAEMU, nicméně pro státy CEMAC by rozdělení mohlo být přibližně stejné. Pro velké množství členských zemí v obou seskupeních se tedy nyní zaměříme pouze na země WAEMU. Rozdělení podle diverzifikace produkce můžeme tedy rozdělit následovně do tří hlavních skupin:

- poměrně velké a více diverzifikované ekonomiky (Cote d'Ivoire a Senegal),
- méně diverzifikované pobřežní země (Togo a Benin),
- nejméně diverzifikované vnitrozemské státy (Mali).

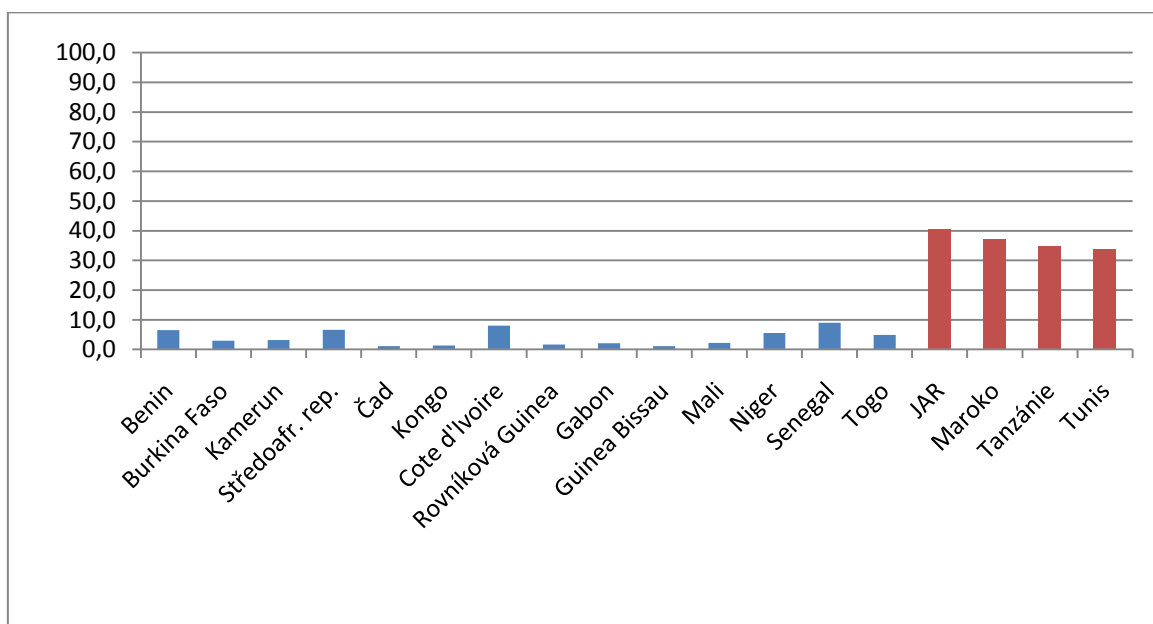
Jak jsem však již nastínil předtím, toto rozdělení poukazuje pouze na to, že mezi jednotlivými zeměmi existují rozdíly v oblasti diverzifikace produkce. Ačkoliv je v tomto rozdělení Senegal hodnocen jako více diverzifikovaná ekonomika, pokud bychom použili měřítek pro určení diverzifikace produkce například evropských zemí, je diverzifikace velice nízká. V grafu 4.7, který ukazuje index diverzifikace členských ekonomik zemí CFA franku (index je založen na diverzifikaci exportu jednotlivých zemí, maximální hodnota indexu je 100), můžeme vidět, jak nízkých hodnot sledované země dosahují. Žádná ze zemí WAEMU či CEMAC se nedostává přes hodnotu 9. V grafu je možné pozorovat srovnání s nejvíce diverzifikovanými ekonomikami na africkém kontinentu, které několikanásobně převyšují koeficienty zemí CFA franku.

---

⁶⁵ African Economic Outlook (2011)

⁶⁶ Gulde, Tsangarides (2008)

Graf 4.7 Index diverzifikace produkce v roce 2008 (max. hodnota indexu = 100)

Zdroj: African Economic Outlook [2011-02-12]

Závěr u měřítka diverzifikace produkce, které je pro úspěšné fungování ekonomiky v rámci měnové unie a pro přestání případných šoků, které mohou postihnout některá odvětví, je takový, že diverzifikace produkce je rozhodně nedostatečná. Z tohoto hlediska se nejví dle mého názoru jako ideální členství těchto zemí v měnové unii.

4.8 Podobnost zaměření ekonomik

Samozřejmě důležitou proměnnou, která má navíc spojitost i se subkapitolou 4.7, která se zabývala diverzifikací produkce respektive se subkapitolou 4.2 o vzájemném obchodu mezi zeměmi je podobnost či nepodobnost produkce jednotlivých členských států unie. V tomto ohledu nám poskytuje oblast Zóny CFA franku poměrně nehomogenní skupinu ekonomik. Můžeme zde v podstatě najít tři skupiny zemí, země zaměřené především na těžbu, agrárně orientované ekonomiky a státy, kde většinu HDP tvoří obchod. V tabulce můžeme vidět, jak různé země co do hlavního zdroje tvorby HDP můžeme v Zóně CFA franku najít. Opět volím pouze některé ekonomiky kvůli velkému počtu zemí v unii. Země jsou vybrány tak, aby byly extrémní rozdíly co nejvíce patrné.

Tabulka 4.6 Rozdílné zaměření ekonomik, dominantní odvětví (rok 2009) a jejich podíl na HDP (%)

	Guinea Bissau	Niger	Středoafriická republika	Čad	Kamerun	Rovníková Guinea	Kongo	Gabon
Dominantní odvětví	Zemědělství	Obchod	Zemědělství	Těžba	Obchod	Těžba	Těžba	Těžba
Podíl na HDP (%)	62,00	30,00	55,50	46,60	39,70	61,30	56,40	60,70

Zdroj: African Economic Outlook [2011-02-12]

Z tabulky je vidět, že nejenže například Rovnicková Guinea a Guinea Bissau jsou ekonomiky, jejichž tvorba HDP je závislá na zcela jiných odvětvích, ale zřejmá je také malá diverzifikace produkce. Z důvodu diametrálně odlišné struktury ekonomik jednotlivých států musí být dle mého názoru z pohledu teorií optimálních měnových oblastí Zóna CFA franku neoptimálním seskupením.

4.9 Fiskální politika v zemích CFA franku

Další subkapitola, kterou bych v mé diplomové práci chtěl uvést je věnována problematice fiskální politiky, respektive kritériím, které si země uníí WAEMU i CEMAC stanovili v roce 2001 v oblasti rozpočtů jednotlivých členských zemí. Kritéria jsou uvedena v subkapitole 3.4.5, jedná se o požadavek na vyrovnaný nebo přebytkový rozpočet, kterého by členské státy měly dosahovat od roku 2002 a v každém následujícím roce, a pravidlo určující míru veřejného dluhu ku HDP (nižší než 70 %).

4.9.1 Deficity veřejných rozpočtů

Jak je vidět v tabulce, v otázce plnění kritéria vyrovnaných či přebytkových rozpočtů se nám země rozdělily do dvou skupin, které téměř přesně kopírují strukturu členských zemí WAEMU respektive CEMAC. U zemí sdružených ve WAEMU můžeme vidět, že kromě Nigeru, který operuje s přebytkovým rozpočtem, jsou všechny státy v záporných hodnotách. To znamená, že nenaplníjí stanovené kritérium, naopak jsou zde země jako Burkina Faso či Guinea Bissau, které se s poměrem deficitu veřejných rozpočtů ku HDP řadí pod celoafriický průměr. U států CEMAC je tomu naopak, u všech členů je

naměřen přebytek veřejných rozpočtů ku HDP, pouze u Středoafričké republiky je možné v některých letech pozorovat mírně záporné hodnoty sledovaného ukazatele.

4.9.2 Vládní dluh k HDP

V tomto ukazateli mohou být členské státy Zóny CFA většinou spokojeny. Pod stanovenou 70 % hranici nemá svůj vládní dluh ve sledovaných letech pouze Togo, Cote d'Ivoire a Guinea Bissau. Nicméně u těchto zemí stejně jako u většiny ostatních je možné pozorovat pozitivní trend v neustálém snižování hodnoty ukazatele. Při celkovém pohledu tedy můžeme konstatovat, že ač si WAEMU i CEMAC stanovily kritéria výše vládního dluhu ku HDP a jejich dodržování není v podstatě nijak vynutitelné, drtivá většina členských zemí kritérium bez větších problémů plní a pokud ne, je u nich alespoň znatelný vývoj k jejich plnění.

Tabulka 4.7 Deficity veřejných rozpočtů v letech 2007 - 2010 (% HDP) a vládní dluh v letech 2007 - 2010 (% HDP)

	2007	2008	2009	2010		2007	2008	2009	2010
Benin	1,9	-0,5	-1	-0,7	Benin	12,1	13,2	15,7	16,3
Burkina Faso	-5,7	-6,4	-6,9	-7,3	Burkina Faso	19,8	21,4	26,7	29,9
Cote d'Ivoire	-0,8	-0,2	-1,3	-1,6	Cote d'Ivoire	103,4	83,2	84,7	81,2
Guinea Bissau	-10,3	1,1	-12,6	-12,5	Guinea Bissau	284,5	235,5	223,6	160,3
Mali	-3,4	-5,4	-3,9	-4,3	Mali	22,4	22,2	26,5	28,4
Niger	2,8	5,1	3,2	3	Niger	16,3	15,4	21,2	22,9
Senegal	-3,8	-4,5	-4,3	-4,7	Senegal	42,8	44	50,6	51,7
Togo	-0,7	-0,3	0,4	1	Togo	85,9	75,5	75,5	45,6
Čad	6,8	12,7	5,3	6,1	Čad	29,3	34,7	50,9	48,2
Gabon	8,6	12,9	6,7	8,4	Gabon	37,2	13,4	17,7	15,9
Kamerun	4,4	5,9	2,8	2,7	Kamerun	5,5	5,7	7,8	8,5
Kongo	11,1	24,9	9,9	13,6	Kongo	77,6	44,8	56,9	50,4
Rovn. Guinea	18,2	23	7,8	8,2	Rovn. Guinea	1,3	0,8	1,4	1,2
Středoafr.rep.	1,5	0,5	-0,5	-0,5	Středoafr.rep.	56,7	42,6	44,5	38,6
Afrika	1,9	2,8	-5,4	-5	Afrika	23,6	20,4	24,2	23

Zdroj: African Economic Outlook [2011-02-12]

4.10 Vyhodnocení výsledků výzkumu

V průběhu 4. kapitoly měla má diplomová práce poskytnout pohled na společenství zemí, které jsou sdruženy v Zóně CFA franku, z pohledu jejich vhodnosti začlenění do měnové unie. V následujícím textu tedy budou stručně analyzovány poznatky, které jsem v průběhu zpracovávání tohoto tématu shromáždil. Kritéria, která jsem si pro komparaci jednotlivých zemí zvolil (ekonomická úroveň jednotlivých zemí, korelace jejich hospodářských cyklů, obchod mezi členskými zeměmi, míra inflace, cenová konvergence, pohyb pracovních sil a kapitálu, míra nezaměstnanosti, diverzifikace produkce, podobnost zaměření ekonomik, fiskální vývoj), byla zvolena na základě teorií OCA, tak jak jsem je popsal ve 2. kapitole. Teď tedy zhodnotím a shrnu, zda v jednotlivých ukazatelích, tak jak jsem je popsal v předešlých subkapitolách, lze pokládat státy měnových unií WAEMU a CEMAC za optimální mix zemí pro společnou měnovou unii.

4.10.1 Ekonomická úroveň a korelace hospodářských cyklů

Přestože dle analýzy, která popisuje korelaci hospodářských cyklů, nadpoloviční většina států má svůj ekonomický cyklus s cyklem celé měnové unie sladěn, u některých zemí je korelace slabá nebo korelační koeficient není významný. Tyto země většinou patří mezi nejhudší v rámci Zóny CFA, jejich produkce je málo diverzifikovaná a v případě, že ekonomika je zasažena asymetrickým šokem, nemají možnost jak bojovat pomocí kurzového kanálu a cesta z krize je komplikovaná. Navíc přestože všechny státy vykazují ekonomický růst, rozdíly v meziročním růstu HDP jsou velmi rozdílné stejně jako úroveň HDP na hlavu. Rozdíly mezi jednotlivými státy se navíc spíše prohlubují. Pokud máme jednoznačně rozhodnout, zda jsou státy v těchto ukazatelích optimální měnovou oblastí, musíme říct, že tomu tak není.

4.10.2 Inflace a reálný měnový kurz

V oblasti inflace je nesporným faktem, na který je často v odborné literatuře poukazováno, že členské státy vděčí za nízkou míru inflace přísným pravidlům v monetární politice, která byla takto nastavena francouzskými autoritami. Všechny státy v Zóně CFA franku se pohybují dlouhodobě pod celoafrickým průměrem a vykazují v tomto ukazateli také poměrně velkou stabilitu, co se vývoje míry inflace týče.

V ukazateli konvergence reálného měnového státy spíše divergují. Vzhledem k tomu, že pro optimální měnovou unii by konvergence reálných měnových kurzů měla být důležitější než ukazatel růstu míry inflace, jde dle mého názoru i v tomto ukazateli o skupinu států, které netvoří OCA.

4.10.3 Vzájemný obchod mezi státy Zóny CFA franku

Jedním z výnosů členství v měnové unii je dle teorií OCA rozvoj nebo stimulace ekonomické integrace prostřednictvím prohlubování vzájemného obchodu, který by měl být díky jednotné měně jednodušší a více intenzivní. Podíl vzájemného obchodu mezi zeměmi CFA franku je však dlouhodobě velice nízký (přestože jeho prohlubování je dlouhodobě zmiňováno mezi hlavními integračními cíli). V případě sledovaných zemí zatím měnová integrace neměla znatelný pozitivní vliv na růst objemu vzájemného obchodu. Není zde ani žádný trend, který by napovídal, že by v budoucnu mělo k zintenzivnění obchodních vztahů uvnitř unie dojít. V tomto kritériu dle mého názoru Zóna CFA franku není seskupením ideálním.

4.10.4 Mobilita pracovních sil a kapitálu

Mobilita pracovních sil a především kapitálu mezi jednotlivými ekonomikami unie může být nápomocna při absorpci asymetrických šoků, které na jednotlivé ekonomiky mohou dopadnout. U zemí sledované oblasti sice existuje značná mobilita pracovních sil, nicméně není o mnoho vyšší než mobilita pracovníků například ze států ECOWAS, které nepoužívají CFA frank. I kdybychom mobilitu pracovních sil hodnotily kladně, dominantním ukazatelem by i přesto měla být mobilita kapitálu, která má větší vliv na ekonomiky. V tomto ohledu je však situace tristní, kapitálové trhy jsou velice málo rozvinuté, potýkají se s nedůvěrou, která je způsobena nízkou stabilitou zemí v oblasti a zatím málo účinných prostředků k vymáhání dodržování pravidel. Nízký pohyb kapitálu jsem ilustroval příkladem PZI mezi členskými státy a jejich míst nulová úroveň myslím dostatečně dokumentuje, že ani v tomto ukazateli nejde o optimální měnovou oblast.

4.10.5 Míra nezaměstnanosti

U nezaměstnanosti, která by dle teorie, měla mít pro členské státy OCA podobnou míru, se nepodařilo dohledat údaje, které bychom mohli adekvátně vyhodnotit. Tyto státy nemají zavedenou žádnou společnou metodiku a často tento ukazatel nesledují vůbec. Je tedy těžké říct, zda se v případě zemí WAEMU a CEMAC jedná z pohledu míry nezaměstnanosti o OCA, pro tvrzení ano či ne nemáme potřebná data.

4.10.6 Diverzifikace produkce a podobnost zaměření produkce

U tohoto ukazatele musíme jednoznačně všechny země CEMAC i WAEMU označit za státy s velice nízkou diverzifikací produkce i na africké poměry. Jak uvádí P. B. Kenen, je pro státy s nízkou diverzifikací produkce výhodnější spíše plovoucí kurz. Zde tedy musíme učinit jednoznačný závěr v tom smyslu, že s ohledem na nedostatečnou diverzifikaci produkce, nejsou státy používající CFA frank vhodnými členy fungující měnové unie. S diverzifikací produkce je také úzce spjata podobnost zaměření produkce jednotlivých ekonomik. Opět z důvodu předejití asymetrickým šokům by se mělo jednat o státy, které mají společné zaměření svých ekonomik. U států Zóny CFA je však rozdílnost jejich zaměření značná, jsou zde skupiny, jejichž HDP je majoritně závislé na zemědělské produkci, dále státy orientované na těžbu a dobývání nerostných surovin a země jako Kamerun, kde většinu HDP tvoří obchod. Z výše popsaných důvodů je můj závěr takový, že ani zde se nejedná o OCA.

4.10.7 Fiskální politika

Tuto subkapitolu jsem zařadil, abych ukázal, že Zóna CFA franku se v poslední době orientuje na podobné cíle a stanovuje si podobná kritéria jako EMU. Navíc si ani v ukazatelích deficitů veřejných rozpočtů ku HDP ani ve vládním dluhu k HDP až na výjimky nevede špatně. A pokud už výsledky nejsou optimální, je zde alespoň pozitivní trend ve vývoji. Přestože státy CFA franku nemají společnou fiskální politiku ani žádné prostředky na vymáhání stanovených kritérií, je zde viditelná vůle ze strany jednotlivých států s oblastí fiskální politiky něco udělat. V tomto kritériu si myslím, že Zóna FCA franku naplňuje předpoklady optimální měnové oblasti.

Tabulka: Plnění kritérií OCA státy CFA franku

Kritérium	OCA
Ekonomická úroveň, korelace hosp. cyklů	NE
Inflace a reálný kurz	NE
Vzájemný obchod	NE
Mobilita pracovních sil a kapitálu	NE
Podobná míra nezaměstnanosti	NELZE URČIT
Diverzifikace/zaměření produkce	NE
Fiskální politika	ANO

Zdroj: Autorovo shrnutí založené na předchozím textu

4.11 Dílčí závěr

Tato kapitola byla zaměřena na komparaci jednotlivých členských států Zóny CFA franku z hlediska jejich vhodnosti jako členů společné měnové unie. Ekonomiky byly srovnávány z několika hledisek, například mobilita práce a kapitálu, fiskální politika, míra nezaměstnanosti, vzájemný obchod, ekonomická vyspělost, diverzifikace produkce a další. Přestože ve většině ukazatelů bylo hodnocení této měnové unie spíše negativní, našly se i pozitivní body, například uspokojivý vývoj v oblastech fiskální politiky, jejíž pravidla jsou pro členské země společná. Nicméně celkové hodnocení skupiny států, které používají jako svou měnu CFA frank z hlediska optimální měnové oblasti je negativní. V souvislosti s touto kapitolou bych rád doplnil, že zřejmě největším problémem bylo nesnadné získávání některých dat (i přes veškerou snahu například data k subkapitole nezaměstnanosti nebylo možné dohledat).

5 Závěr

Cílem diplomové práce bylo zjistit, zda země střední a západní Afriky, které jsou členy Zóny CFA franku, splňují předpoklady pro optimální měnovou oblast. Podmínky, které by takováto oblast měla splňovat, jsou definovány ve druhé kapitole diplomové práce. Ve třetí kapitole je popsáno, které státy jsou zapojeny v Západoafrické ekonomické a měnové unii a v Hospodářském a měnovém společenství Střední Afriky, jež dohromady tvoří společenství CFA franku, hlavní instituce těchto společenství a historické souvislosti, které jsou v této souvislosti důležité. Čtvrtá kapitola se zaměřuje na hlavní cíl diplomové práce, který je popsán výše.

Teorie měnové integrace a s ní spojená teorie optimální měnové oblasti jsou poměrně široké a již několik desetiletí se vyvíjející oblasti ekonomického zkoumání. U teorie optimálních měnových oblastí jsou rozlišovány dva hlavní proudy, tak jak jdou chronologicky za sebou, prvním z nich je tzv. tradiční přístup k teorii OCA a později na něj navazuje tzv. nová teorie. Jedním z nejdůležitějších představitelů tradičního přístupu a autorů, kteří do teorie OCA vnesli své poznatky, byl R. A. Mundell. Zatímco ve svém tzv. raném modelu obhájí režim plovoucích kurzů mezi jednotlivými zeměmi jako nejlepší prostředek boje proti asymetrickým šokům, později se přiklání k režimu fixních kurzů mezi zeměmi. Předpokladem pro úspěšné fungování ekonomik v měnové oblasti či unii s fixním kurzem je však dostatečná mobilita kapitálu, která pomůže dopad případného šoku rozdělit i mezi ostatní členské země. Další autoři, kteří Mundellovy teorie OCA doplňují, jsou P. B. Kenen a R. I. McKinnon, jež upozorňují na důležitost diverzifikace produkce, respektive důležitost otevřenosti ekonomik v rámci OCA. Z teorií, které bývají řazeny do oblasti tzv. nové teorie, je nutné zmínit především Frankelovu a Roseovu teorii endogenních kritérií a Krugmanovu hypotézu specializace. Zatímco Frankel a Rose tvrdí, že po vstoupení zemí do měnové unie, jejich hospodářské cykly budou korelovat a jejich vzájemný obchod poroste, Krugman poukazuje na fakt, že by hospodářské cykly jednotlivých států mohly naopak divergovat z toho důvodu, že státy se zaměří na produkci konkrétního zboží, v jehož výrobě mají komparativní výhodu. Kromě již zmíněných podmínek pro OCA jsou ve druhé kapitole popsány také další, jako například podobná míra inflace zemí, podobná míra nezaměstnanosti a jiné.

Třetí kapitola diplomové práce hovoří o měnové integraci v oblasti střední a západní Afriky a ukazuje ji v širších souvislostech africké ekonomické integrace. Na území Afriky se vyskytuje několik desítek nejrůznějších integračních seskupení od zón volného obchodu přes celní unie, měnové unie až k pokusům o politické unie. Integrační procesy však často trpí nejasností krátkodobých cílů, nedostatečným dialogem, malou rozvinutostí zúčastněných zemí a jejich nestabilitou. Integračním seskupením, které trpí podobnými problémy je také tzv. Zóna CFA franku, která sdružuje dvě měnové unie, z nichž každá má svou vlastní centrální banku, jejich cíle a nástroje jsou však téměř totožné. Obě měnové unie, tedy Hospodářské a měnové společenství Střední Afriky a Západoafrická ekonomická a měnová unie, jsou tvořeny převážně bývalými francouzskými koloniemi a jejich členská základna je téměř totožná už několik desítek let. Z koloniální historie přetrvaly svazky s francouzským ministerstvem financí nebo Banque de France, které stále mají značný vliv na tuto oblast. Členské země jsou zavázány dodržovat určitá závazná pravidla vůči francouzské straně, jako například mít uloženo 50 % svých devizových rezerv na speciálním účtu u Banque de France.

Z výzkumu, který byl v rámci čtvrté kapitoly diplomové práce proveden, lze dle mého názoru jednoznačně určit, že v případě Zóny CFA franku, která spojuje 14 členských zemí uskupení Západoafrické ekonomické a měnové unie a Hospodářského a měnového společenství Střední Afriky, se nejedná o optimální měnovou oblast. K tomuto závěru diplomová práce dospěla na základě analýzy zvolených ukazatelů, které jsou důležité pro posouzení, zda země tvoří OCA. Zkoumanými ukazateli byly: vzájemný obchod, inflace a reálný kurz, ekonomická úroveň a korelace hospodářských cyklů, mobilita pracovních sil a kapitálu, podobnost míry nezaměstnanosti, diverzifikace a zaměření produkce, fiskální politika. Ve většině ukazatelů, které byly pro určení OCA zvoleny, pozorované státy nesplňovaly kritéria, která by členské země v optimální měnové oblasti splňovat měly. Jediným uspokojivým výsledkem v rámci sledovaných kritérií byl vývoj v oblasti fiskálních politik, kde se členské země snaží o dodržení pravidel, která jsou inspirována těmi z EU. Jedná se konkrétně o snižování deficitu veřejných rozpočtů a snižování vládního dluhu.

Vzhledem k závěru, že zkoumané státy netvoří OCA, by bylo logické očekávat, že některé země budou v budoucnu uvažovat o vystoupení z měnové unie, neboť pozitiva plynoucí z používání společné měny budou převážena negativy. Například pokud bude

pokračovat nárůst rozdílu ve výkonnosti ekonomik jak Rovníková Guinea nebo Gabon oproti státům jako Guinea Bissau, je pochopitelné, že rozdíly by se mohly stát natolik značnými, že společné setrvání v unii by nebylo vhodné. Důvod, proč jednotlivé státy setrvávají v měnové unii CFA franku, tkví zřejmě hlavně v tom, že převážná část tvorby jejich monetární politiky leží v rukou Banque de France, respektive ECB, a tento fakt posiluje důvěru v oblast CFA franku. Členské státy jsou si vědomy faktu, že v případě, že by přebrali za svou monetární politiku plnou zodpovědnost a staly by se jejími tvůrci, mohla by klesnout důvěryhodnost například v očích investorů, kteří nyní vidí část stability CFA franku právě v dohledu evropských institucí.

Z výše uvedeného důvodu zřejmě nebude docházet k bezhlavému vystupování jednotlivých členských zemí z měnové unie CFA franku. Nicméně do složení států, které jsou nyní sdruženy v této unii, by mohla zasáhnout například snaha společenství ECOWAS, ve kterém jsou někteří členové unie CFA franku také zapojeni, a které má plány na vytvoření vlastní měnové unie. Spíše než odchod z měnové unie Zóny CFA franku se však dle mého názoru zřejmě budou státy snažit řešit své problémy společně tak, aby bylo dosaženo maximální spokojenosti všech zúčastněných stran. Pozorované státy budou dle mého názoru prohlubovat vzájemnou integraci, nadále uvolňovat některá omezení, které stále limitují pohyb kapitálu, zboží a osob a budou vytvářeny další společné instituce či politiky. Přestože například vzájemný obchod jak jsem již několikrát zmínil, není nijak vysoký a prozatím ani nenaznačuje rostoucí trend, jsou zde viditelné snahy institucionálně zajistit možný budoucí nárůst obchodních vztahů.

Předpovídat však budoucí vývoj v této oblasti v dlouhodobějším horizontu není nijak snadné. Vzhledem k velké nestabilitě tohoto regionu, jeho nepříznivé geografické poloze a dalším aspektům, lze těžko předpokládat, kdy může dojít například k občanské válce, státnímu převratu, nebo kdy některou ze zemí zasáhne hladomor.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knihy, příspěvky ve sborníku:

ADAMCOVÁ, Lenka; GOMBALA, Ivo. *Regionální ekonomická integrace v Asii, Africe a Latinské Americe*. 1. vydání. Praha : VŠE Praha, 2001. 117 s. ISBN 80-245-0152-X.

BORGSTRÖM, Anna. *Sub-Saharan Africa: Current Economic Performance*. 1.vyd. Praha : Oeconomica, 2008. 19 s. ISBN 1802-6591.

CIHELKOVÁ, Eva. *Světová ekonomika: regiony a integrace*. 1. vydání. Praha : Grada Publishing, a.s., 2002. 244 s. ISBN 80-247-0193-6.

COPELAND, Laurence S. *Exchange Rates and International Finance*. 2. vyd. Cornwall : T.J.Press, Padstow, 1994. 455 s. ISBN 0-201-62429-X.

DANIELS, Joseph P.; VAN HOOSE, David. *International Monetary and Financial Economics*. Cincinnati : South-Western College Pub., 1999. 555 s. ISBN 0-538-87533-X.

GANDOLFO, Giancarlo. *International Finance and Open-Economy Macroeconomics*. 1. vyd. Heidelberg : Springer-Verlag Berlin, 2002. 613 s. ISBN 3-540-43459.

GIBSON, Heather D. *International Finance : Exchange Rates and Financial Flows in the International System*. 1. vyd. Harlow : Longman Group Limited, 1996. 355 s. ISBN 0-582-21812-8.

GULDE, Anne-Marie; TSANGARIDES, Charalambos. *The CFA franc zone: Common Currency, Uncommon Challenges*. 1. vyd. Washington: IMF, 2008. 393 s. ISBN 978-1-58906-675-5.

HONOVÁ, Iva. *Integrační procesy ve světové ekonomice*. 1. vydání. Ostrava : VŠB - TU Ostrava, 2007. 101 s. ISBN 978-80-248-1411-7.

KLOKOČNÍK, Otakar. *Ekonomická integrace v Africe*. 1. vydání. Praha : Ekonomický ústav ČSAV, 1972. 101 s. ISBN 330-341-44.

MUNDELL, Robert A. *Internatinal Economics*. 1. vyd. New York : The Macmillan Company, 1968. 332 s. ISBN 68-10462.

ZLÝ, Bohumír. *Integrační procesy ve světové ekonomice*. 1. vyd. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2004. 234 s. ISBN 80-248-0592-8.

ZLÝ, Bohumír. *Úvod do teorie mezinárodní ekonomické integrace*. 1. vydání. Brno : Tribun EU, 2009. 284 s. ISBN 978-80-7399-719-9.

Elektronické publikace:

ADEDEJI, Adebayo. *History and Prospects for Regional Integration in Africa* [online]. 2002, březen [cit. 2010-12-12]. Dostupný z WWW: <http://www.uneca.org/eca_resources/Speeches/2002_speeches/030502adebayo.htm>.

BANGAKE, Chrysost. *International Capital Mobility in African Countries: A Panel Cointegration Analysis* [online]. 2009, prosinec [cit. 2011-04-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.csae.ox.ac.uk/conferences/2010-EDiA/papers/241-Bangake.pdf>>.

FRANKEL, Jeffrey A.; Rose, Andrew K. *The Endogeneity of the Optimum Currency Area Criteria* [online]. 1996, srpen [cit. 2010-12-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.nber.org/papers/w5700>>.

KUČEROVÁ, Zuzana. 2010a. *Teorie Optimální měnové oblasti – tradiční verze* [online]. 2010, květen [cit. 2010-12-08]. Dostupný z WWW: <http://moodle.vsb.cz/archiv10/file.php/544/11._Teorie_OCA_-_tradicni_verze/Kapitola_Teorie_OCA_tradicni_verze.pdf>.

KUČEROVÁ, Zuzana. 2010b. *Teorie Optimální měnové oblasti, moderní verze, hypotéza endogenního charakteru kritérií optimální měnové oblasti vs. Hypotéza specializace* [online]. 2010, květen [cit. 2010-12-08]. Dostupný z WWW: <http://moodle.vsb.cz/archiv10/file.php/544/12._Teorie_OCA_-_moderni_verze/Kapitola_Empirie_OCA_kriterii.pdf>.

MASSON, Paul; PATTILLO, Catherine. *Monetary Union in West Africa (ECOWAS)* [online]. 2001, březen [cit. 2010-12-31]. Dostupný z WWW: <<http://ideas.repec.org/p/imf/imfocp/204.html>>.

MCKINNON, Ronald. *Optimum Currency Areas and the European Experience* [online]. 2001, říjen [cit. 2010-11-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.stanford.edu/~mckinnon/papers/optimumreueur.pdf>>.

STRAUSS-KAHN, Marc-Olivier. *Regional currency areas: a few lessons from the experiences of the Eurosystem and the CFA franc zone* [online]. 2005, srpen [cit. 2010-12-31]. Dostupný z WWW: <<http://www.bis.org/publ/bppdf/bispap17d.pdf>>.

YEHOUÉ, Etienne B. *The CFA arrangements: more than just an aid substitute?* [online]. 2008, prosinec [cit. 2011-04-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.cairn.info/revue-economie-internationale-2006-3-page-107.htm#s2n2>>.

Internetové portály:

African Economic and Business Review. Dostupný z WWW: <<http://www.theaebr.com/index.htm>>. [cit. 2011-03-17].

African Economic Outlook. Dostupný z WWW: <www.africaneconomicoutlook.org/en/>. [cit. 2011-02-12].

Banque de France. Dostupný z WWW:
<www.banque-france.fr/home.htm>. [cit. 2011-02-24].

BCEAO. Dostupný z WWW:
<www.bceao.int>. [cit. 2011-03-21].

CEMAC. Dostupný z WWW:
<www.cemac.int>. [cit. 2011-02-22].

Development, Institutions and Mondialisation. Dostupný z WWW:
<http://www.dial.prd.fr/index_gb.htm>. [cit. 2011-02-22].

ECOWAS. Dostupný z WWW:
<www.ecowas.int>. [cit. 2011-02-11].

Mezinárodní měnový fond. Dostupný z WWW:
<www.imf.org> [cit. 2011-02-28].

OHADA. Dostupný z WWW:
<www.ohada.com>. [cit. 2011-03-17].

Social Science Research Network. Dostupný z WWW:
<<http://papers.ssrn.com>>. [cit. 2011-02-22].

WAEMU. Dostupný z WWW:
<www.uemoa.int>. [cit. 2011-02-02].

SEZNAM ZKRATEK

AEC	Africké hospodářské společenství
AEF	Francouzská rovníková africká federace
Aj.	A jiné
AOF	Francouzská západní Afrika
Atd.	A tak dále
BCEAC	Centrální banka středoafriických států
BCEAO	Centrální banky západoafriických států
CAEMC	Hospodářské a měnové společenství Střední Afriky
CEMAC	Hospodářské a měnové společenství Střední Afriky
CFA	Finanční spolupráce ve stření Africe Francouzské finanční společenství
CFAF	Označení měny CFA franku
COMESA	Společný trh východní a jižní Afriky
EBID	Banka pro investice a rozvoj
ECB	Evropská centrální banka
ECOWAS	Hospodářské společenství západoafriických států
EMCCA	Hospodářské a měnové společenství Střední Afriky
EMU	Evropská měnová unie
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie

EUR	Euro
FRF	Francouzský frank
HDP	Hrubý domácí produkt
IMF	Mezinárodní měnový fond
OAU	Organizace africké jednoty
OCA	Optimální měnová oblast
OHADA	Organizace pro harmonizaci obchodních zákonů v Africe
OSN	Organizace spojených národů
PTA	Oblast preferenčního obchodu východní a jižní Afriky
PZI	Přímé zahraniční investice
REER	Reálný měnový kurz
RVHP	Rada vzájemné hospodářské pomoci
SACU	Jihoafrická celní unie
Tzv.	Takzvaný
UDEAO	Západoafrická hospodářská a celní unie
USA	Spojené státy americké
WAEMU	Západoafrická ekonomická a měnová unie
XAF	Středoafrický CFA frank
XOF	Západoafrický CFA frank

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou (bakalářskou) práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 28. 4. 2011

.....
Bc. Vlastimil Koudelka

Adresa trvalého pobytu studenta:

Štětovice 109, 798 12 Kralice na Hané